

GRAFIKAI SZEMLE

HAVI FOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁBÓL
SZÁMÁRA

SZERKESZTIK TADAY JÓZSEF
ÉS NOVÁK LÁSZLÓ

DORIAN
GRAY
ARCZKÉPE

WILDE OSZKÁR

DORIAN GRAY
ARCZKÉPE

REGÉNY

Irtta
WILDE OSZKÁR

LAMPEL R.
KÖNYVKERESKEDÉSE
(Wodianer F. és Fiai) r. t.

RUDAPEST
LAMPEL R. KÖNYVKERESKEDÉSE
(Wodianer F. és Fiai) részvénytársaság

1907

Ára 4 korona

MŰVÉSZI SIREMLÉKEK

VAS ÉS PHILIPP SZOBRÁSZMŰVÉSZEK
BUDAPEST, VII., ARÉNA-ÚT 68. SZÁM

1882-1907

Handwritten signature

A magyarországi papírgyáraknál a 40. számú
kivonat papírra 63-95 cm. magyarád.
Bor. 11,2 1000 (vagy több) példány.

MEGJELENT GRIMM G.
KÖNYVKIADÓ CÉGÉNél.

Pestiek Mast és Ethingertől. —
Nyomatott a Jókai könyvnyomdában.

Thorma Lónas festménye.

Vasárnap délután.

"Könyves Kálmán" jogesfitudánya.

A könyvudiszításról.

Ezidei első öt füzetünkben kissé drága és a folyóiratoknál meglehetősen szokatlan újtással próbálkoztunk meg: mindéglyk füzethez új meg új lapdíszt készítettünk egyes kiválóbb képzettségű szakértársalnk által. Az volt a célunk ezzel, hogy olvasóink figyelmét reálirányítsuk a modern lap-illetéleg könyvudiszítás egy oly tereumára, amely nyomdász-ember még alig működött, s amely mindamellett igen hálás munkálkodásal tér volna a rajzolásban járatosabb szedő szakértársalnk számára. Mert bárha most már a hivatalos művészek is mind jobban reávetik magukat a könyvudiszításra: az ő tanításalk nyomán haladó nyomdászoknak még mindig bőséges alkalmuk marad ahhoz, hogy a jobb kiállítású könyveket akár a saját dekoratív rajzalkkal, akár pedig összeszedett ornamentummal díszítsék.

A lapdász — a sokszor külön színben s külön eljárással nyomtatott borítékat nem számítva — főképpen a lapfej meg az egyes fő címek körül foglalhat helyet. Maguk az oldalcímek is sok esetben alkalmas tárgyal lehetnek a díszítésnek, bár olyan esetben, amikor a kolumna élére dekoratív cím kerül, erről szó sem lehet. Záródísznek a lapban nehezebben helyezhetők el, még pedig főképpen az újságok nagyobb tömörsége és zártabb elrendezése miatt nem.

Különböben ahány újság: annyiféle. Vannak kisebb alakú folyóiratok is, olyanok, mint például a Magyar Könyvszemle, az Irodalomtörténeti Közlemények stb., amelyek ép csak az időszakonként való megjelenésük révén különbözőnek a megszokott értelemben vett könyvektől. Kovatainak száma csekély, s ennélfogva díszítés dolgában éppen úgy kezelhetők, mint akármicsoða könyv. Kovataikat tehát fejezetekül tekintve, külön kolumnán kezdhejük azokat, s általában jóval pazarabbul bánhatunk rajtuk a térrrel, mint a nagykovumnás, sokrovatú Grafikai Szemle féle lapoknál.

A mienkhez hasonló újságok díszítésének legegyszerűbb módja az, amit mi követünk. A lap jelleme, a papíros zárt hatásra való törekvést követel meg. A kolumnáknak már a betű tömörségénél fogva is pontos négyzetget kell alkotniok, s nagyobb hézagoknak csak a szöveggel szervesen össze nem függő illusztráció körül lehet bizonyos mértékig helyük. Lefelé keskenyülő záródísz alkalmazása bajos volna, mert igen nagy teret vonna el a kolumna síkjából, sőt a gyakorlatilagánál fogva megvonhatóna a négyzetöges hatást is.

Élég jó és elékelő hatás érhető el a nagyobb formatűmos lapoknál azzal, hogy valamennyi kolumnáat körülkeretezzük, s a kolumnacímeket ebbe a keretbe szervesen belefoglaljuk, vagy jobban mondva: a kolumnacím díszéből kilnduló vonalas vagy egyéb ornamentummal kerítjük körül az egész kolumnáat. A keretnek azonban nem szabad nehézkesnek lennie, mert különben borogós hatásúvá teszi az újságot. Lehetne ugyan a keretet a szövegtől elütő színnel is nyomtatni, de ez — mint tudjuk — egy kissé költséges dolog.

A kolumnacím a nélkül való díszítésének, hogy belöle az egész kolumnáat körül foglaló keret ágazzon ki, van egy nagy akadálya: a többnyire kissé súlyos dísz nagyon magasra szorul, ami a modern, alul meg oldalvást nagyobb hézagú lapoknál különösen szembetűnő meg bántó is egyszerűságnak. Segíteni pedig nem igen segíthetünk rajta.

Altérve a könyvek díszítésére, meg kell említenünk, hogy e fontos művészetnek már meglehetősen irodalma is van. Angolul például két nagy művész is, Walter Crane meg Pennell, könyvet írt e tárgyról. A németeknél egész sereg művész-ember és esztétikus választotta a könyvudiszítást kedves tanulmány tárgyává, minálunk pedig két művész-

lelkü és kiváló esztétikusunk, Czákó Elemér dr. és Lyka Károly írtak szép és tanulságos könyveket a könyvudiszításról.

"Minden művészl problémát a saját maga törvényel alapján kell megoldani. De mert minden változik s ennélfogva folytonosan újabb talányokat, misztériumokat ad föl, ebből az következnék, hogy abszolút, minden eshetőségre egyaránt alkalmazható szabályokat nem lehet fölíllítanunk. De a gyakorlatban mindamellett mégis kialakultak egyes olyan általános alapelvek, amelyek után a rajzoló bizonyos mértékig igazodhatik." Ezt mondja a modern angol művészek egyik legnagyobbika, Crane, egyik fölolvadásában.

Ami azt mond, áll a nyomdászatra nézve is. Amint hogy a művészetek fejlődésére veszedelmes volna abszolút szabályok dogmatizálása, éppen úgy a nyomdászatra is csak káros hatással lehetne az llyesml. Egy korlátot azonban mégis csak föl kell állítanunk: a nyomdász-embernek, akár az egyszerű betűszedés terén mozog, akár önálló tervezetekkel próbálkozik is meg hébe-korban, ismernie kell a múltban valott összes tipográfus-szabályokat, mielött az önálló egyéni lzlés érvényesítésének terére merészkednék.

A könyveknek cél, stílus, tárgy és nagyság dolgában való sokfélesége már előre is megnehezíti a díszítésnek szoros szabályokhoz kötését. Amikor tehát a könyvudiszításról szólunk: meg kell határoznunk előbb a tárgyalásunk alapjál vett könyvnek a fajlját, no meg aztán a nagyságát is.

Ugyünk tehát egy nyolcadrétnyi oldalat alapul, s kezdjük meg a díszítésének tárgyalását ugyancsak Crane nyomán.

Bár a tulajdonképpeni könyvoldalul a kinyitott könyvnek mind a két kolumnáat együttesen kell tekintenünk: illusztrálásor a kolumnáat külön-külön kell kezelni, már csak a fejezetkezdő meg fejezetvégző oldalakra való tekintettel is. De akár szimplán, akár kétfősen vesszük is az oldalakat: ezek mindéglykének meguannak a szöveg adta határal.

A könyvudiszításra vonatkozó alapelvek egyike azt mondja, hogy a kolumna mindama pontjai, amelyek nincsenek szöveggel betöltve: alkalmasak kísérő vagy lezáró ornamentumnak az elhelyezésére. Így különösen a fejezetek végén főnmaraadó majd kisebb, majd meg nagyobb terület is.

A rajz sötétebb vagy világosabb volta a szövegbetűnek a sötétségétől függ. Uékonyvonalas szöveg között nagyvonalos, vastok fekete foltokkal tarkozott sötét ornamentumnak nincsen helye. Mi nyomdászok llyenkor úgy lgyekszünk a bajon segíteni, hogy az ornamentum és a szöveg között az ellentétet enyhítő nagyobb hézagot hagyunk. Ha fordítva van a dolog, tudnillik a sötét szöveg között szellősebb, világosabb ornamentumot kell használnunk: néha még eléggé tetszetős hatású marad az egész kolumna.

Ha a könyvet kinyitjuk, az őrlapot, vagy kevésbé kifogástalan elnevezéssel előzéket találjuk legelőül. Itt tehát a szemközti eső két oldalat kell valami a kárpitokra, szöve-tekre stb. emlékeztető mintázzal díszíteni. A könyv tartalmára való nagyon győnge vonatkozást még csak bele lehet vinni az őrlapba, de illusztratív értékű rajz nem oda való. Igen jól elhelyezhető azonban rajta, a rajzba foglaltan, valami általános értékű exlibris, amibe a könyv tulajdonosa a könyvhöz való tulajdonjogát a neve írásával bejegyezheti.

Kötőt könyvnél a főcímet megelőző szennymint teljesen fölösleges, mert hiszen ennek csak az volna a rendeltetése, hogy a főcímet a pszkolóadás ellenében megóvja. Szedését tehát mindig attól kell függővé tennünk, hogy vajjon lehet-e a példányok túlnyomó többségének bekötésére biztossággal számítanunk. Modernebb kiállítású könyvekben ma már

különböen is kezdik elhagyni a kétes értékű szennycímét, még pedig főképp annak az elvnek a kapesán, hogy a könyvben sehol se legyen szöveg vagy dekoráció nélkül maradt nagyobb sík. Már pedig az egy-két soros szennycím kolumbját ha díszítménnyel tömnék tele: ez nagyon befolyásolná, sőt fölöslegessé tenné magát a főcímet.

Az itt-ott mégis használt szennycím után következik a nagyon fontos főcím. Ennek szedéséről már nem egyszer volt szó a Grafikai Szemle hasábjain, de a díszítését mindenkoron nyílt kérdésnek hagytuk. Walter Crane csak a dekoratív módon való illusztrálást tartja a szemé előtt, amikor a főcímről szólva, ezeket mondja: "A főcím ornamentumal is olyanok legyenek, hogy a könyv egész tartalmát ne ismerlessék meg az olvasóval, hanem inkább csak szimbolizisztikus módon sejtessék vele. E lap legfő ékítményei különben mindenesetre a sorok legyenek. A címkép lehet esetleg egy kissé festői hatású is, s jó, ha a címkép is, meg a főcím is az egész oldalt beföld. Nagyobb hatás elérése végett a befoglaló keretet esetleg a papíros széléig is kiereszthetjük, még pedig úgy, hogy a keretet alján meg a külső szélén szélesebbre vesszük. A Kelmscott Press könyvein Morris különös szeretettel alkalmazta ezt a fogást. Az ilyen módon körülkerített és a szedéstől elválasztott rajz erőteljesebb hatású lehet, mint amilyenek a szövegoldalok ornamentumai. Sok függ különben a dekoratív alaptervezéstől is. Alkalmos betűfajta használatakor egyszerű, kedves és mégis erőteljes hatást érhetünk el, ha a figurális és más dolgokat, de meg a tulajdonképpen való ornamentumot is egyszerűen csak körvonalakkal, árnyékolás nélkül rajzoljuk."

A nagy angol művész a fentebbiekben szólt a Kelmscott Press könyveiről is. Tudnunk kell azonban, hogy a nagy angol könyvreformátor, Morris, nem egymaga rajzolta remek címkolumbjait. Ezek fölfele rendezésben valami szép illusztrációt látnak, amelynek Burne-Jones, Walter Crane vagy valamelyik más angol művész volt a mestere, s ezt az illusztrációt övező körül, vele s egymással szinte összefonódva, a klasszikus szépségű buja ornamentumalkármilyen nagy tudós meg művész is volt Morris, alakrajzra nem vállalkozott, pedig a címlapot e nélkül úgy látászik nem tartotta eléggé kifejezésteljesnek. Éppen az ő példája mutatja, hogy művészi dolgot akkor is elő lehet állítani, ha többben dolgoznak rajta. Csak megértésük egymást.

Mint a Magyar Nyomdászok Évkönyve utóbbi megjelenésében is bizonyították, akad Immár szaktársaink között több olyan, aki ha a könyv illusztrálására nem is, de a saját rajzaival való dekorálására bátran vállalkozhatik. E szaktársaink bizonyára tudnák a módját, hogy miképpen kapcsolják össze a saját dekoratív elemeiket valamely művész csinálta illusztrációval akár a címlapon, akár a szövegben.

A kezdő oldalakon homlokléceket szokás alkalmazni. Ezek megtervezése sem bosszorkányság például a rajztervezési munkát látogatott nyomdászemberek előtt. Csinálhatják a nyomdász a homlokléceket önállóan, mint azt Fekele Béla és Mitterszky József szaktársaink tették a legutóbbi két Évkönyv-kötetnél, de megteheti azt is, hogy a fejezet-címmel, esetleg az incitáléval is szervesen köti össze. Mi több, a homlokléc esetleg kilinduló-pontja lehet valamely az egész oldalt övező ornamentumnak is. Természetes dolog, hogy ez esetben következetesen díszíteni kell valamennyi kolumbját. Sőt a következetesség azt is megköveteli, hogy ha az első fejezetkezdő kolumbját különösebben — homlokléccel, incitáléval — díszítettük, körülbelül ugyanolyan tónusértékű dísz kerüljön a többi fejezet élére is. Úgyelni kell azonban mindenkoron a térbeosztásnak, az ornamentumoknak és ezek jellegének, az incitáléknak meg ezek nagyságának harmonikus egyezésére, valamint arra is, hogy a sokszorosító mód az egész könyvdíszben egyforma legyen. Szegényesnek, sőt izléstelennek tartjuk például azt,

ha az egyik fejezet élén vonalas cinkográfia, a másikén pedig autotípiái ponthálózatú homloklécs és incitálé van.

A fejezetek utolsó oldalaira térve át, megint csak Crane fölolvásásaiból kell egyetmást idéznünk. "Ami ennek illet, mondja Crane, sohasem tudok ellenállni a kísértésnek, hogy záró vignettát rajzoljak; de vannak művészek, akik ezt szándékosan elhagyják, azt mondván, hogy a fejezetek végén levő fehérségen az olvasónak a szemé is, meg az elméje is megpihen. Az én véleményem velük szemben az, hogy záró vignetta nélkül a fejezet nagyon is hirtelen végződik be. A tökéletesen üres tér holt tér, s az olvasó örül annak, ha a szöveget olvasva eszmékné és gondolatoknak valami reflexiója tükröződik vissza a záró vignettában."

Szerkezet dolgában különben nagyon sokféle lehetnek a záró ékítmények. Stílusuk megegyezhetik a többi ornamentum stílusával, sőt ez meglehetősen szükséges dolog is. Bizonyos alapformákat sokszorosan megismételhetünk bennük, de azok egyformasága mellett is a részletek különféleségével nagyon változatosakká tehetjük a záró vignettákat. Példa erre különösen a legutóbbi megjelent Évkönyv.

Az angol művészek a záró ékítmények szokottabb alakjai közül főképp az úgynevezett patkányfarkformáját kedvelik, amelynek fölseje az oldal teljes szélességének fele meg; lefelé aztán fokozatosan keskenyedik, míg végre pontban végződik. A betűszedő ennek hatását vignetta nélkül is elérheti, ha a fejezet utolsó oldalán sorait fokozatosan keskenyebbé szedi, úgy hogy végezetül az utolsó sor csak egyetlen szóból vagy szótagból áll. Az ilyen munka mindenesetre könnyű, bár ultiak éppenséggel nem nevezhető, mert hiszen már a tizenötödik század könyvnyomatatói is rendszerint tölcéses formájúra szedték a címet és kolofont. Lehet azonban a fejezetet rögtönösen is lezárni, és pedig úgy, hogy valami tömör rajzú képet állítunk keresztben a sorok alá, s esetleg az egész főnmaradt területet megtöltjük vele. A záró ékítmény alakja különben emlékeztethet még megfordított háromszögre, pajzusra, virág- és levélkoszorúra, leveles ágra, levélre is. Lehet egyszerű cikronya is. A médaillon- vagy pécsettforma igen alkalmas záró ékítmény oly fejezetekhez, amelyek után bezárt szimbolumféle dísz való.

Az ilyen szabadon álló ornamentumok tervezésének alapelve Walter Crane szerint: A részletek úgy rendezendők el, hogy végeik valami jóhatású, s az egészet körülöglaló határvonalat érintsenek, akár csakugyan megvan ez a vonal a papíron, akár pedig csak képzeletünkben húztuk meg. Még a legalkalmasabbak zárdódszekül a virág-, levél- meg pajzsfarmák, de csak úgy, ha szabadon rajzoljuk őket, nem pedig pedánsul geometrikusan. A vonalak dolgában való takarékoskodás azonban nem hangsúlyozható eléggé, valamint a főbb vezérlő motívumoknak a szövegben való megismételgetése sem. Az utóbbi olyan művészi fogás, amely gyakran egymagában is biztosítja a rajznak avagy nyomtatványnak a jellegzetességét és nyugodtságát, amiért nem árt, ha akcióds-szedőink is jól emlékeztetükbe vesik.

A könyvnyomatás mostani fejlődését ha szemléljük: biztató jelenségnek vehetjük némely intelligensebb szedőkné ama törekvését, hogy iskolák, esti tanfolyamok segítségével bizonyos irányban némi művészi készültséget sajátítsanak el. Mennyire sikerült ez nekik: napról-napra látjuk. Van immár egynéhány olyan szaktársunk, aki meglehetősen kifejlesztette dekoratív tudását, s így ily irányú könyvdekorálásra bátran vállalkozhatik. Az illusztratív munka azonban még a maga teljességében monopoliuma a professzionátus rajzolóknak, s az maradt még beláthatatlan ideig. Bajnak éppenséggel nem baj ez, de mindenesetre üdöcs volna, ha a rajzolók jobban alkalmazkodnának a betűs szöveghez, vagyis egy kicsit nyomdászakká is lennének.

Kner Izidor jubileuma.

Fél országra szóló ünnep volt e hó 23-án Gyomán. Az ottani derék könnyunyomató-mesternek, Kner Izidornak a jubileumát ünnepelték olyan fényvel, olyan szeretettel és lelkesen, ami igazán ritka dolog a mai rideg világban.

Kner Izidornak a neve ma már szinte fogalomná nőtte ki magát a nyomdászok előit. Jelenti a törhetetlen energiát, amely a legnehezebb viszonyok közti is diadalra viszi a kitűzött célt, még pedig a legtisztességesebb, legvalóságosabb eszközök alkalmazásával, a nélkül, hogy bárkinek is a legcsekélyebb mértékben megsorbulna a maga jogos érdeke. Jelenti továbbá a jóra való, derék főnököt, aki a mellett, hogy munkáscsapat tisztességesen fizeti s amikor csak alkalom nyílik rá, minden lehető módon támogatja: még a szakfejlesztésből és mesterségünk művészi irányba terelésének munkájából is ugyancsak bőven kiveszi a részét.

Igazán mesébe illő dolog, amit Kner Izidor megcselékedett. Egy egyszerű kis parasztvárosban, aminő tán ötven is akad nagy Magyarországon: pénz nélkül, aránylag rövid idő alatt olyan nyomdász-empóriumot teremtet meg, amelynek a híre messze túlment immár az ország határain. A német könnyunyomató, ha azt kérdeik tőle, melyek Magyarországnak nyomdászati szempontból számba vehető városai: Budapestet, Pressburgot meg Gyomát emlegeti, s bensejében meg van róla győződve, hogy az utóbbi valami soklakosságú, palotákkal, középületekkel ékes intellektuális gócpontja lehet a Duna-Tisza-menti nagy magyar síkságnak.

Gyoma város jökora hálával tartozik ezért a szülöttének.

Aki Kner Izidor eddigi élete-folyására kíváncsi — és ugyan ki ne volna az? — megtalálja az ő saját humoros, temperamentumos kedélyhangulatában megírva a túsó hasábon. Okulhat belőle bárki is. Mert ez nem mindennapi karrier.

A Könnyunyomatás Szakköre választmányáa háromtagú küldöttséggel menesztett le a jubiláns üdvözlésre Gyomára, s a nyomdász-segédék szervező bizottsága is képvisellette magát a jubileumi ünnepségen. Hogy a helyi meg a vidéki polgárságnak s notabilitásoknak színe-java ott volt: talán mondanunk sem kell. Alig fértek bele a városháza nagy termébe, ahol a polgárság díszközgyűlésen üdvözölte Kner-t.

Az elnök elmulányt e díszközgyűlésen Garzó Gyula református esperes foglalta el. A polgárság nevében lendületes beszéddel üdvözölte az ünnepeltet, akit a gyomai plébános karanfogva vezetett be a terembe. Utána Jantyk Mihály ottani járási főszolgabíró a kereskedelmi miniszter üdvözölve levelét s a megyei főispánnak ehhez csatolt, szintén igen meleg hangú és szívesen gratuláló kísérelt iratát olvasta föl.

A Könnyunyomatás Szakköre elnöke, Tanay József emelkedett most szólásra. Sajátságos időbeli összehalálkozást lát abban, hogy ugyanabban az esztendőben, amikor Kner Izidor ünnepil huszonötéves nyomdász jubileumát: ugyanakkor éri el főnállásának huszonötödik évfordulóját a Szakkör is. Sok tekintetben közös volt a célja mind a kétének, s szakfejlesztő törekvéseiben a Szakkör mindenkoron odaadó támogatót talált a gyomai könnyunyomatásban.

Személyzete nevében Falusz Ede gépmester köszöniötte az ünnepeltet, ki meghatottan mondott köszönetet üdvözölőnek, hangzatosva, hogy jóvőre csakúgy, vagy amennyire erről szó lehet: még jobban is látpolja a szakfejlesztés ügyét.

A díszközgyűlés után banket következett, amelyen szerlé száma sem volt a magasnál magasabb felkészültöknek. Különbösen ki kell emelnünk ezek közül Marczlevicz Lajos szakírásunktét, ki mint a szervező bizottság küldötthéje,

szép beszédben tolmácsolta a nyomdász-segédék közösségének tiszteletét a jubiláns iránt, ki bár természetesen gazdasági ellenfelük, de mindenkoron lojálisan viselkedett.

Kerek tószót mondott a gyomai plébános, Pálffy Béla is.

Este magas nivójú hangverseny, ezután tánc következett.

A személyzet megbízásából a művezető, Well József ügyes kis emlékfüzetet meg alkalmi lapot is szerkesztett.

És most következék itt a jubilánsnak autobiográfiája, amelynél hívebben semmi sem tükrözheti vissza az ő eleven eszejárását s egyenes lelkületét. Szórol-szóra így szól az:

Én meg a nyomdám.

Írta Kner Izidor.

Fedák Sárít megszügyenítő hangossággal leltt huszonöt év után életrajzi meg nyomdatörténeti adatai kérek íolem.

Így is jól van. Hanem hát csak készen adom ki a kézából.

Jó magamon kell kezdenem az időrendi sor miatt.

Ezernyolcszázhatvanban, azaz Gyomán születtem egy olyan polgári bérakban, amelyet később vagy tizenöt festvérel kellett megosztanom, ami nem is volt olyan keserves, mint-hogy a szűkös koszthoz is ugyanennyi osztályostársat kellett akceptálni.

Nem panaszképe hozom fel, hanem szülem igazolására, amilét mindnyájunkat úgy eresztettek az életnek, amint minden nyomorfinak szülöttet rendesen szoktak.

Három-négy olvasatlan elemi osztály után inasnak, aztán az életnek — illetve szélnek ereszték és: "előtted a küzdés, előtted a pálya..." Azóta mindig a magam kenyerét eszem, hosszú idő óta sokadmagammal.

A zsidó fiúk az időben még azon terheltséggel vágta az életnek, hogy a felekezeti zúgiskolák képesítellen s képzettség nélküli tanítóléktól nem igényeltek mást, s ők nem törekedtek másra, mint hogy telegyömösöljék a gyermek agyát mindenféle vallási tudományok szájkó-módra bemagolt héberből németre fordításával: amelyet aztán hadar, mint a víz, és ért ép úgy, mint a víz.

Tizenhárom-éves koromban Szolnokra adtak könyvkötő-inasnak olyan mesierhez, ki ma sem tud még könyvet kötni, s ahonnét minden felhatalmazás nélkül, idő előtt távoznán: az akkori közgazgatási rendszer mellett szép szóra, minden tekintőrla nélkül jutottam munkakönyvhöz, illetve igazolási jegyhez.

Pár év csavargás után Székesfehérvárra kerültem Friesz József könyvkötőhöz, ki Szammer Imre nyomdájának készítette könyvkötő-munkát, s minthogy annak mikéntjével Szammer megelégedve nem volt: felszólított engemet, kiről tudta, hogy a főváros legnagyobb műhelyéből kerültem oda, hogy rendezek be műhelyt nyomdájának, s vezessem azt.

Vállalkoztam rá és vezettem magamat két évig. Mert ezen akkor óriási nyomdaavállalatnak minden kompaktori munkáját állandóan el tudtam végezni egymagam.

Itt láttam először nyomdát az életben és Kelemen meg Losonczy szedőkkel történt fogadásból itt tanultam meg szedni fél óra alatt úgy, hogy a tanidőben tartoztam egy hétsoros ujdonságot is hiba nélkül klszedni.

Megnyertem a fogadást és aztán megrajzoltam a szerény beosztását és otthon estende, kapkodva a levegőben: szedősgyakorlatozást rendeztettem, s később, amikor tényleg a szedőszekrényhez kerültem és mint princípális úr sorzót telttettem: minden nálam kondicionált szedőt letpál-

am, s fogadásból akárhányszor kiszorítottam tízenkét óra alatt tízenkét kolumna negyvennégy ciceró magas, huszonhat ciceró széles szedést — persze elcserővel.

És azóta is mindig, amire öltreklivát adtam és azt kivételnek találták munkásaim: megmutattam, hogy igenis lehet. Például sokkal szolgálhatók.

Könyvnyomdámát 1882. június hónapjában alapítottam 75 forinttal egyenlő és fent felszított szakképzétséggel, meg egy Számmertől vett órska taposógéppel (system: Bachrach!). Későbbben gyarapítottam egy Ottinger által (Nagykőrös) kidobott órska kézi sajtóval.

Három-négy évig minden személyzet nélkül működtem ezen berendezettséggel, noha két heti lapom meg egy kéthavi szakfolyóiratom volt.

A történelmi hűség kedvéért meg kell említenem, hogy a két heti lapnak csak a címe variált, azonban a másik, a "Gyakorlati biblíamagyarázat" a fennebb említett formában és négy füvny tartalommal jelent meg. Ezen folyóirat egyébként igen fontos momentumot képezett nyomdám keletkezése idején életemben.

Csak 1890-ben, tehát nyolc év múltán tudtam gyorsaját állítani, akkor is úgy, hogy egy 171-üves Irodalmi műre ezer forint foglalt kaptam. ("A kereszténység és korunk.") Persze csak ócskát vehettem, csakhamar azonban egy új amerikált is.

A régi két ócskaság kidobása után ezen két masinával kezdtem meg az új korszakot és ezen berendezéssel alapítottam meg nyomdám azon hírnevét, amely országossá tette nyomdámát, melőlőt tényleg modernül lett volna berendezve.

Ezen alapon készítettem elő az újabb alakulatot: az 1902-ikét, amikor kidobtam a régi berendezést mindenestül és megépítettem az ország legnagyobb vidéki nyomdáját, és modern berendezéssel és meghatszorozott üzemképességgel; amelybe azon jótét érzéssel költöttem be, hogy ezen már amíg én élek, változtatni nem kell.

S három év múltán géppel és mindenféle anyaggal, műszerrel újra bővíteni kellett a műhelyem, s az idén építési meg felszerelési újabb nagy kiadásokba kellett bocsájtanom, és még mindig túlosan ki van merítve üzemképességem, úgy hogy munkaidényben napi tízenhat órát kell átlagban dolgoznom.

Fogadást ajánlok, hogy hasonló haladást országunkban egyetlen nyomda sem mutathat fel: a fővárosi nyomdákat sem kivéve.

Ismeretségre és jó hírnévre is kevés nyomda sorakozhatik az enyém mellé. Elsőre talán egy sem.

És e mellett minden tisztességes kar-, tehát versenytársam állandó jóindulatú érdeklődéssel kísérte működésemet, amely a messze külföld figyelmét is fölkellette.

Küzködésem közepette két nagy nehézséggel kellett főként megküzdenem: az alapműveltség hiányának pótlásával, amelyet kitartó önképzéssel pótoltam úgy ahogy; de hogy egészen sikertelenül, erre bizonyítékom irodalmi munkásságom, amely ugyancsak sokszerű ágat ölelt föl.

A másik ugyancsak nagy nehézség a 75 forint alapítókének csekély volta, amelyet mind máig zsíros kamatú hitellel hízlatok lánczyleől tudománnyal.

Szokatlan sikerem legfőbb eszköznének nem tudnék másit felemlíteni, mint hogy nem ismertem más urat és tekintélyt, mint a Munkaadót (nagy m-mel), s a sok mindentől borzashajú Gutenberg-zsenik eszméinek uralomra-jutásával szemben a nagy közönség őrszemének álltam be. Ép a nagyobb nyomdák tudják, hogy mit tesz ez.

Minden munkás kis istennek képzelet magát, s hallatlan istentelenségeket mivel Gutenberg tisztos szét- meg összeszedhető anyagával, amely műveletnél hív társra talál ugyan- csak zsenialitásban utazó gépmester urainkban.

Amikor pedig gyönyörűen agyonütötték valami munkát, azzal liferőlják, hogy jó lesz ez a közönségnek, hisz az úgysem ért hozzá.

Passzív vagyonom tetemes részét képezi az ily elre- kellet és forgalomba nem hozott munka, s amikor fenti érve- léssel akarják borzasfejű szakzseniim akceptábilisé tenni, hogy "kérem, azt csak mi tudjuk, hogy rossz" — mindig azzal vertem vissza okoskodásukat, hogy nekem jó munkáért fizet a rendelő, tehát csak ilyet szállítok neki.

Ezzel elárultam tehát, hogy bizony mi is csak annyit fuserálunk, mint más nyomda, csak hogy mi kevesebb ilyet szállítunk.

Nyomdám hírnevét növelték még az általam kultiválni kezdett művészi báll meghívók, s hogy részolgáltam: ezt bizonyítja, miszerint húsz év alatt — amióta vele foglal- kozom — hat utáználom akad, a nélkül, hogy csak egy is nyomomba tudott volna lépni.

Négy év előtt keresetlenül megkaptam az Országos Ipar- egyesület ezüst érmét, s ugyanekkor magas kitüntetéssel kínáltak meg hazafias politikai szolgálatomért, amelyet azonban a leghatározottabban elhárítottam magamtól.

Múlt évben ugyancsak ezüst érmet nyertem Milanóban, amelyet át sem vettem.

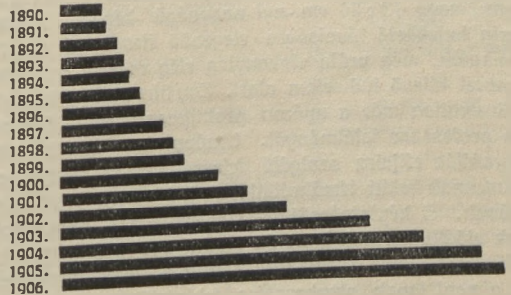
Nem llyesben kerestem sohasem dicsőséget, hanem abban, hogy amit megfogtam, az meg legyen fogva. És ebből, azt hiszem, egyesre vizsgáztam.

Rámént ugyan életerém java, de megmutattam, hogy a személyzeinek úri javadalmozása mellett is lehet szép és jó munkát versenyképes árban termelni, a körülöttünk szerte folyó piszkos verseny eszközeinek kikerüléseivel és úgy, hogy ne okvetlenül azon kenyérre pályázzunk, amelyet a más szájából kell kiennünk, — és e mellett ne feledjük, hogy szakmánk előbbvitelén is dolgoznom kell, mert különben a mi hátrányunk is lesz annak hátramaradása.

Uégre pedig dicsőkedéskép mondom, hogy huszonöt év fényes üzleti eredményeiből egy fillért sem vágtam zsebre, hanem minden hozamát újra beruháztam, s fadátatom azt folyton továbbra is, hadd szolgálja örömetem így. S hadd gyümölcsözzön majd az ezen pályára jól előkészített utó- daimnak: a négy fiúnak.

Szakmánk gseft-embeinek jól fog esni megismerni egy ily nagy üzlet fejlődési történetét. Im szolgálak azzal is, persze rébuszban.

1882 júniusától decemberéig 144 korona volt a forgalom. További hiteles adatom csak 1890-től van. Ime:

Most pedig kérem mindazon kartársaimat, kik kártyámba itt ezekből beláltak: törtessenek utánam és sikereiket is a magam sikerei közé fogom számítani részben.

Jelenlegi istentésemet pedig tisztelőim és személyzelem a hátam mögött, arul rendezték, s ezt is csak kibírom valahogyan.

Nekik mindenesetre hálás köszönet jóindulatú fíradozá- sukért meg elismerésük megnyilatkoztatásáért.

Géptechnikai és egyéb újdonságok.

A Thompson-féle új szerkezetű betűöntő gép.

Érdekes prospektust adott ki egy Thompson nevű chicagói föltaláló a maga új szerkezetű betűöntő gépjéről. E géppel a föltaláló állítása szerint a könnyunyomatáló-mes-terek szegényebbjei is emancipálhatják magukat a költséges betűöntődei gyártmányok beszerzése alól, amennyiben az ára olcsó, a munkaképessége pedig óriási, úgy hogy az osztás fölöslegessé válik: a könnyunyomató a kinyomatott formát egyszerűen újra beönti, s aztán új betűket önt a helyébe. (A londoni Timesnél már évek óta tényleg így járnak el; Wicks-féle rotációs géppel megönlik a betűkészletet, s azután a Kastenbein-féle egyes betűket szedő géppel előállítva a szedést, nyomtatás után az egész formát az olvasztó-üstbe döntik, mert a betűöntő gép gyors munkája mellett az osztás már nem fizetődik ki.) Thompson prospektusának egyes passzusai így hangzanak: "A gép kicsiny teret foglal el, s mindössze negyed lóerő kell a hajtásához. Zajtalan működéseért az amerikai mérnökök egyik legjele- sebbike a vető gépekhez hasonlította. Legjobban jár a nyom- dász, ha az aránylag igen olcsó Linotype-matrlicákat hasz- nálja az e gépen való munkához. A matrica kicsérése egy percnyi időt sem vesz igénybe, a betűtest nagyságának megváltoztatása pedig össze-ültsza négy percnyi időbe ha kerül. Az öntés gyorsasága szinte hihetetlen: percnként kétszáz betű is megönthető e géppel. A betűket ezenfelül szépen egymás mellé is sorozza a gép. Az összes kerek, az elektromotor stb. a gép üreges lábában vannak elhe- lyezve, s az öntőüst, valamint az emelőkük mindegyike igen könnyen hozzáférhető. Az amerikai szaklapok nagy jelen- tőségűnek tartják az új betűöntő gépet a könnyunyomdászati további fejlődésére nézve, s talán nem is ok nélkül. Igen nagy előnye, hogy nemcsak egyes betűk, hanem logotípusok is önthetők vele. Táblázatos szedésben, oldalcímek, vezér- szók stb. leszedése tekintetében ez igen nagy fontosságú."

A messzeségbe való fotografálás problémája

már régóta foglalkoztatja az illetékes szakköröket, s mind jobban közelednek a kérdés végleges megoldásához. Most egy Korn nevű német professzornak sikerült az elektromos- ság segítségével jókora eredményeket elérnie. Ezek abban állanak, hogy 13:24 cm.-nyi nagyságú képek 1500 kilo- méterig terjedhető távolságra elegendő élességgel megfotografálhatók, még pedig viszonylag elég esekély, mindössze tíz percet kitevő időtartam alatt. Egy híres párisi képes lap, az Illustration már a nyáron praktikusán ki is használja Korn professzor találmányát. London és Páris közt kép- fotografálás céljára szolgáló telegráfvonalat létesít, s az alkalmasnak talál témákról illusztrációkat fotografálhat meg magának. A képfotografálás ilyenformán a képes folyó- iratok előállításában dolgozik ép oly nagy jelentőségűnek ígér- kezik, mint amilyen jelentőségű van a távlati hírszolgálat- nak a napi lapok szerkesztése tekintetében. A közönség éppen úgy meg fogja szokni, sőt mi több: megkövetelni a képtelegrammokkal való gyors és pontos híradást, amiké- p megszokta és megköveteli most a rendez újságtávlatokat. A képes folyóiratok kiadóinak konkurrenciája egykedőre ide fejleszteti a dolgot, különösen a nagyobb nemzeteknél, ahol a képes lapok több száz ezernyi példányszáma révén a kiadók már eleve is rendelkezhetnek mindamaz anyagi eszközökkel, amelyek a modern technikai vívmányok kihasználhatóságához szinte elengedhetetlenül szükségesek.

Kettős festékező szerkezet a téglyes sajtókon.

A téglyes sajtók praktikus használhatóságának tulajdo- nítható a rendkívül nagy elterjedtségük, valamint az is, hogy minden kiválóságuk mellett is se szeri, se száma a tökéletesítésükre irányuló találmányoknak és szabadalmak- nak. Ezek jó részben vagy a festékezős megjavítását céloz- zák, vagy pedig a munka gyorsítására irányulnak, mert hiszen tudvalevő, hogy a téglyes sajtókon készülő nyom- tatványok jobbra meglehetősen sürgős természetűek. Ebből az utóbbi szempontból indult ki a bécsi Anger-féle gép- gyár is, amikor téglyes sajtóit ketős festékező szerkezettel kezdte fölszerelni. Ujabb időben ugyanis a téglyes sajtókon készülő nyomtatványok jó része többszínű, s ennél fogva a nyomtatvány egyes formáinak nyomtatása közben nagyon sok idő vész kárba a festékező szerkezetnek meg a henge- reknek a mosogatásával. Angerék tehát újabban ketős fes- tékező szerkezetet alkalmaznak a téglyes sajtókon, ami- nek a munka gyorsítása szempontjából igen nagy az előnye.

Az egyik festékező szerkezet arra van szánva, hogy állandóan csak a fekete nyomtatás céljaira szolgáljon. Utóvégre a fekete szín mégis csak a leggyakoribb a nyom- tatványokon. Ha azután valami másféle színt akarunk nyomtatni: egyszerűen csak kicséréljük a hengereket, s le- mosva a tányért, beállítjuk a fekete nyomtatás idején már előkészíteti másik festékező szerkezetet, s így alig egy- néhány percnyi fönnakadás után már újra nyomtathatjuk a másik színt is. Ha azután ez is ki van nyomtatva, s újra fekete festékkel dolgozunk, közben szépen megtisztogathatjuk a tarka színű nyomtatás céljára használt festé- kező szerkezetet. Az időtakarítás így eléggé jelentékeny.

Újabbfajta eljárás a litográfiai nyomtatásban.

Márciusi füzetünkben ezen a címen már röviden szólot- tunk azokról a Berlinben készülő litográfiai nyomatokról, amelyeknek nyomató-lemeze fémmel bevont papiros. Most egy "Graphos" álnév alatt író szakírócsunk a következő reflexiókat fűzi közleményünkhöz: Ma, a papiros és az elektromosság korszakában, amikor már hajtószíjakat is készítenek papirosból, könnyen el lehet hinni, hogy a papiro- snak nyomató-lemezül való felhasználása elé sem a mehanika, sem a kémia nem gábról immár akadályokat. Annnyival is inkább csapann a kétely, mert hiszen van is már olyanfajta sokszorosító eljárás, amelynél a papiros ölti be a nyomtató-forma szerepét. S ez az az eljárás, amelyet még 1873-ban dolgozott ki nagy tudással és nem kevesebb ambícióval Abney kapitány, de amint az egykorú kísérletezések leírásából kivehető, meglehetősen kicsi ered- ményrel. Eljárását elég helytelenül papirostíplának nevezte (helytelen az elnevezés azért, mert nem típusokról avagy ezek nyomán készült másodlagos formákról nyomtatott), s ez nem állt másból, mint hogy a mai meghatározásnak megfelelő fotolitográfiai átnyomó-papirosról a könnyomá- dal kézi sajtón levonatokat készített. Az ilyenformán elérhető legnagyobb példányszám is alig tehető ki ötvennél többel.

A most újdonság számba menő papirográfiai eljárással két német ember: Friedewald és Frick próbálkozik. Meny- nyiben fogja az új eljárás a sokszorosítás tág mezéjét ki- szélesíteni: azt majd csak a jövőben tudathatja meg.

Bár a dolog első pillanásra nagyon nehézkesnek látszik, ha meggondoljuk, hogy minő csodával határos átalakulást idézett elő a kémia az utóbbi időben a sokszorosításban

is, s tudjuk, hogy a síknyomatásban sokak által egyedül üdvözítőnek tartott kőről való nyomtatást a cínkről és alumíniumról való nyomtatás mennyire kezdől kiszorítani: könnyen lehetségesnek látszik, hogy a cínket és alumíniumot idővel egy még könnyebb anyag, a papiros szorítsa ki.

Miért oly veszedelmes versenytársa a fémlemez a litográfiai kőnek: mindnyájan tudjuk. A kő könnyen törik, s kezelése meg raktározása bajos dolog. A fém ezzel szemben könnyen kezelhető, kevés helyet foglal el, s mert hajlítható: alkalmas a rotációs gépen való nyomtatáshoz is. De még mindig meglehetősen drága; a papiros olcsóbb volna nála. A papirosgyártás ma már annyira kifejlődött stádiumban van, hogy alig-alig akad oly különleges cél, amelyet ne tudnának e téren kielégíteni. (Hogy egyebet ne említsünk, ott van a japánok mosható papírosa, amelyből a Japán katonák fehérneműje ma legnagyobb részét készüli.) S ha már magát a papírost nem tudnák úgy gyártani, hogy több irányban megnyilvánuló ellenálló képessége célnak megfelelő lenne: még mindig vannak utak és módok arra, hogy próbálkozzanak. Itt van például a galván-áram, amelynek segítségével bármit be lehet fémmel vonni, s amelynél az elektrotechnikai és elektrokémiai jelenségek a grafikai célokra kellőképpen kihasználva még nincsenek.

Újítások az illusztráció-nyomtató rotációsokon.

A modern könyv- és újságy nyomtatás terén igen nagy szerep vár az illusztrációk nyomtatására alkalmas rotációs gépekre. Van is ilyen már akárhány, de annyiféle esztétiséggel meg nehézséggel jár a rajtuk való munkálkodás, hogy a legtapasztaltabb külföldi gépmesterek is valóságos "enfant terrible"-nek tekintik az illusztrációkat nyomtató rotációsokat. Különösen az eddig majdnem leküzdhetetlen maszatolódása a friss nyomtatnak okoz tömérdek galibát. Amikor ennek elejét venni, szennyfogó papírost futtatnak a nyomtató-papírossal: ez egyrészt igen nagy költségűbbé teszi a munkát, másrészt pedig újabb zavarokra is ad alkalmat.

A Jänecke & Schneemann féle festékgyáros cég most igen érdekes módon igyekszik elejét venni az illusztrációs rotációsokon való nyomtatványmaszatolódásnak. Olyasformára folyadékot illetőleg pasztát készített, amelyet ha arravaló különleges készülékkel a hengerekre átviszünk, főlegesen teszi a szennyfogó papíros használatát. Az új találmánnyal való kísérletek oly pompásan sikerültek, hogy egy berlini

nagy nyomda egyszerűben felszereltette a maga rotációsát az új készülékkel, s azóta a legnehezebb illusztrációs nyomtatásokat is teljesen jól és kifogástalanul képes előállítani.

Az egész új találmánynak paraloíd-eljárás a neve, s a pasztának meg a készüléknek együttes alkalmazásából áll. A paszta összetételét nem ismerjük, ez a gyárosnak a titka. A készülékről azonban bővebben is nyilatkozhatunk.

A rotációs gép ellennyomatos (Widerdruck-) nyomóhengere mellé van a festékező szerkezethez hasonló, s a paraloídnak nevezett pasztát magában foglaló tartányból meg néhány bársony- meg acélhengerekből álló egész készülék ügyezve. Az ellennyomatos nyomóhengert három paraloíddal látott bársonyhenger a gép járása közben folytonosan törölteti, s ez idő alatt a tartányból nyál- meg elosztó-hengerek közvetítése útján folytonosan újabb paraloíd-mennyiséget vesz föl. Egy igazgatóság pontosan szabályozható. Készülő paraloíd mennyisége pontosan szabályozható. Készülőink szükség esetén levehető a nyomóhengerről, s a töröltető hengerek a megtisztítás végett — föltéve, hogy kétlős, készletünk belőlük — ki is cserélhetők. Ez a kicsérés, illetőleg megtisztogatás igen finom és nehéz képek nyomtatása esetében átlag húszezer példányonként válik szükségessé, közönségesebb formáknál azonban ötvenezernyi példányt is kinyomtatathatunk közben. Legokosabb e munkát különben akkor végezni, amikor új papírohengert akaszunk be, avagy a festékező hengereket mosajuk meg.

A paraloíd-készülék a maga nagy egyszerűsége következtében a rotációs gép gyorsaságát éppenséggel nem csökkenti, s olyan fönnakadásokat, aminők a szennyfogó papíros alkalmazásakor szakadás, gyürödés és a ragasztás helyének beillesztése következtében minduntalan előfordulnak: nem okozhat. Különösen sürgős munka esetében fizetődik tehát jól ki. Elcsúszhat használatok természetesen a szennyfogó- és makulatura-papírosra való kiadás is, ami pedig több ezer koronányi értéket is képviselhet egy-egy esztendőben. A paraloíd-eljárásra való berendezkedés költségei ilyenformán már az első esztendőben megtérülnek. A pasztára való kiadás állítólag oly csekély, hogy számla- társba is alig jöhet. Ha ezzel szemben számlátársba vesszük, a fönnakadások elmaradása révén előálló munkatöbbletet, amely a berlini kísérletek eredményeképpen hétezer példányra tehető naponként, úgy látszik, hogy Jäneckeék találmánya elég fontos az illusztrációs nyomtatás jövőjére nézve.

Magyar Nyomdászok Évkönyve.

Jubiláris esztendőben vagyunk. A Könyvnyomdászok Szakköre az idén éri meg alapításának huszonötödik évfordulóját, büszkén tekintve vissza ama mélyre ható szakirodalmi és szakfejlesztésbeli munkálkodásra, amely ezen a negyedszázadon keresztül a zászlaja alatt ment végbe. A Magyar Nyomdászok Évkönyve mindenkoron debütált getett kiadványa volt Szakkörünknek, s mikoriban a tagok létszáma és az általános érdeklődés nőni kezdett: első sorban is az Évkönyvet emeltük addig még csak remélni sem mert magos színvonalra. A hatalmas német, francia és angol szakirodalom vezető emberrel egyértelműleg úgy nyilatkoztak, hogy a Magyar Nyomdászok Évkönyve méltó büszkesége lehetne bármely nagy nemzet szakirodalmának is. A jubláris esztendőben ismét nagyot lépünk előre: olyan Évkönyvet akarunk előteremteni, amely még a legutolsó évfolyamot is túlszárnyalja mind az irodalmi rész alakításában, mind pedig a külső kiállítás szépsége tekintetében.

Az alap ehhez máris meg van véve. Tollforgató szakíróink leg többje megígérte közreműködését; legkülönbözőbb sokszorosító intézeteknél kész örömmel támogatnak a munkánkban; az Évkönyv szerkesztését és nyomtatását pedig ismét a Világosság könyvnyomda vállalta magára, ami maga is kész kezeség arra nézve, hogy pompás, a maga nemében páratlan almanachot kapnak előfizetőink az ősszel kézhez.

A Magyar Nyomdászok Évkönyvének előfizetési ára 2 korona és 50 fillér Budapesten s a vidéken egyaránt. Ez az összeg szeptember közepéig 20—30 filléres részletekben is letérleszhető. Aki azonban július 15-éig Szakkörünkbe beiratkozik, s tagsági illetékeit rendszeres fizetési kötelességétől mentesíti, s a Magyar Nyomdászok Évkönyvet is.

Megjelenés után 3 korona lesz a Magyar Nyomdászok Évkönyvének az ára, helyben úgy, mint a vidéken is. A Könyvnyomdászok Szakköre választmányának megbízásából: Novák László, szerkesztő.

A könyunyomtatás történelméből.

A régmúlt idők nyomdászainak egyesüléseiről.

Áprilisi füzetünkben kifejtettük már, hogy a régi nyomdász-céhek, illetőleg nyomdász-egyesületek kebelében a túlnyomó számban levő segédek egyik fő-fő törekvése az volt, hogy az inasok számát amennyire lehet csökkentésék, s hogy e cél szolgálatában gyakran radikális eszközöktől sem igen riadtak vissza. A hosszú — néhol hat-hét esztendő is kitevő — tanulási idő is kedvét vehette különben akárhány ifjúnak attól, hogy a mellesleg eléggé tekintélyes könyunyomtatási pályára lépjen, de aki erre mégis reászánta magát: a legtöbb esetben eléggé gyötrelmes élete volt a hosszú inas-évek alatt.

A főliszabadítás a főlivételhez hasonlóan mindig egynéhány segédnek a jelenlétében történt. De az ifjú ezzel még távolról sem volt segédnek ellismerve. A főliszabadítási aktussal csak a terhes inas munkája végeztése alól mentesült, no meg némi fizetés is járt neki attól fogva. De a segédek mindaddig nem tartották őt magukkal egyenrangúnak, amíg az úgynevezett posztulátumon túl nem esett.

Hogy mi volt ez a posztulátum: ma már kevesen tudják. Pedig egy érdekes maradványát őrliztük meg a némely helyt még mai nap is divatozó főliszabadulási "Einstand"-ban. Persze a régleknél több ceremóniával és körülményességgel ment ez végbe, mint nálunk.

Nagy egoisták voltak elődeink: a posztulátumot és az ezzel kapcsolatos depozíciót is azért találták ki, hogy időről-ídeire jól ki-mulathassák magukat ingyen. Nemesebb motívumot, bármennyire kutatunk is utána, nem találunk az egész posztulátumos komédiában.

A főliszabadult ifjúnak ha vagyonosabbak voltak a szülei, egykedőre letehetette a posztulátumot, ami egyértelmű volt a céhbe, a segédek körébe való főlivétel. Szegényebb flúnak pedig gyakran még éveig is kellett "kornutusz", azaz afféle félésgéd gyanánt, kisebb fizetésért dolgoznia, mire őszekuporgathatta a posztulátumhoz szükségessé

meglehetősen tekintélyes összeget. Sőt még ezenkívül is, amíg kornutuszi sorban volt: vásár idején bizonyos összeget tartozott a segédeknek adni, illetőleg mestere útján a legközelebbi városban levő nyomdász-egyesületnek küldeni.

* * *

A posztulátum ceremóniája a német nyomdászvárosok legjelentékenyebbjeiben kétszáz év előtt a következő volt:

A kellő számú tallérokat összegyűjtött kornutusz mindenek előtt bejelentette a céhmesternek, hogy posztulálni akar. Egyszermind átadta neki a megállapított posztulációs díjat is. (Ez Lipse városában 20 tallért tett ki, amiből az egyesület pénztárába 4 tallér került, 2 tallért fordítottak a ceremónia költségeire, a többit pedig széjjelosztották a segédek maguk közt.) A céhmester bejelentette a dolgot a céhnek, mire aztán kitűzték a depozíciónak a halárrnapját.

Maga a ceremónia meglehetősen sablonos volt mindentel. Az egybegyűlt hallgatóság előtt legelőbb is egy jótorkú szaktársunk jelent meg, aki nóitázza köszöntötte a megjelenteket, s közben Bakhosz dicséretét zengedezte. Ellávozuán, zeneszám következett. Majd a prologust tartó kollégára került a sor, aki ékes szavakkal magasztalta a tipográfiai művészetet. Utána a depozitor lép a pódiumra, komoly arccal tekintget ide is, oda is, és jambusokban kérli: mit jelentsen ma ez a nagy rend, s mit akar az a sok jelenlévő. Szolgája tréfás ügyefogyottsággal felelget a kérdésekre, majd megbevezeti a kornutuszt, akitnek főliszaravozott kalap van a fején. A zene élénk darabokba kezd, s a depozitor meg a szolgája e közben vastagnál vastagabb ügynevezett tréfákkal kínázzák a szegény kornutuszt. Pofon verik, ütlegelik meg szidják, a zsebéből szerelmes levelet húznak elő, s a jelenlevők nagy gaudiumára hangosan fölolvassák, majd mindenféle bolondos kérdést intéz hozzá a depozitor. Padra fektetik ezután és mintegy meggyalulják, a körmett lereszellik,

Kovács Károly rajza. (Folk Zeigmond dr. német novelláinak könyvéből.)

egy óriási harapófogóval a fogát fessegetik. Előkerül egy nagy fakanál is: ezzel megborotválják; közben kiganajozzák a fülét, egy nagy kefével lesimogajják a haját stb. stb. Ez a nemes szórakozás sokszor másfél óráig is eltartott, s az egész közönség végtelen gyönyörűségét találta benne.

Mind ezeknek a vaskos tréfáknak szimboliztikus jelentésük volt: a szenvedéssel, megaláztatással teljes inaskori akaratú véle a posztulálónak még egyszer az eszébe juttatni, s figyelmeztetni őt arra, hogy szúrós, mocskos inasgyerekekből immár finom és elegáns nyomdász-segédődé vedlett.

A depozitor ezután újabb kérdéseket intézett a kornutuszhoz. Megkérdezte, hogy mit akar hát tulajdonképpen. A kornutusz persze azt felelt, hogy segédődé szeretne lenni. Egy-két tréfás megjegyzés után a depozitor elővesz a szerfárdból egy fából való hatalmas bárdot, s leüti véle a kornutusz fűlszarvazott kalapját.

Majd megeskelteti, hogy bármicsoda bántódása is történjen ez ideig: elfeledi s nem fog érte boszút állni sohasem. Majd alaposan nyakon üti, megjegyezvén, hogy ez legyen az utolsó eltűrt pofon az életében. Erre aztán bejön a tanító-mester s bejönnek a tanúk is. A kornutusz a tanító-mestere előtt megakasztja az inaskori vásottságát és csínyjelt, mire ez szép beszédben figyelmezteti őt jövődömbell kötelességére, s fűlszóllítja a jelenlévő tanukat: válasszanak az újdonsült segéd számára megérdemelt jelmondatot. Ez is megtörténvén, rövid epillógus után kezdetét vette a lakoma, ami bizony az egykorú nyomdászkrónikások följegyzése szerint olykor három napig, sőt volt rája eset, hogy egy teljes hélig is eltartott.

A posztulátumot meg a vele kapcsolatos komédiát olyan fontosnak tartották az elődeink, hogy amikor a lipcsei tanács 1704-ben egy egyszerűsíteni akarta a dolgot: s hevesen tiltakoztak ellene, s az új szabályzat előírása szerint posztulált fiatal segédek nem ismerték el maguk fajtájabellekknek. S még később, amikor Berthold a maga reformtörekvéssel során a posztulátum cerimóniáját is egyszerűsíteni igyekezett: egész Németország nyomdászainál heves ellenállásra talált, s csak évek hosszú során át folytatott kitartó küzdelem árán sikerült a célját annyira-mennyire elérnie. Pedig egész újítása a pofazás meg a többi durva tréfa eltávolításában állott. A szarvas kalapot, harapó-fogót, bárdot meg fakanalat azért ki-

rakták szimbólumképpen az asztalra, az obligát lakomát is csak úgy megtartották, mint azelőtt, s a konzervatív nyomdászok mégsem tudták az új renddel megbarátkozni.

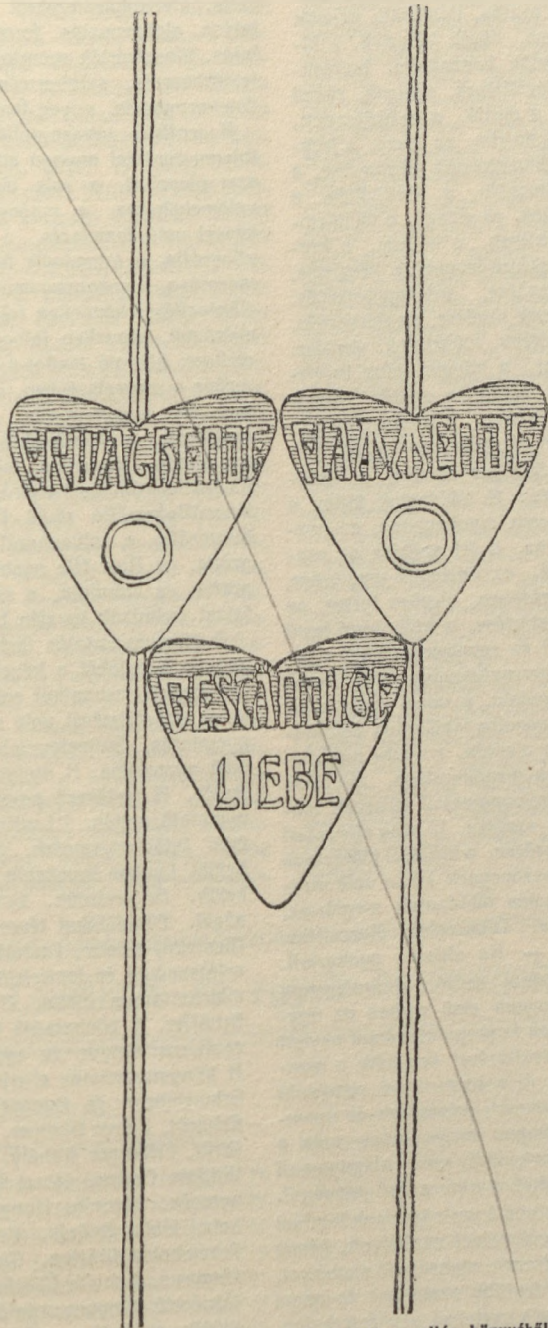
A posztulátumot, valamint a többi régi nyomdász-szokást: a gautscholást, Inuitumot (Einsiedl), valamint a távozó kollégák tiszteletére rendezett búcsúestét (Ausschank) stb. stb.-t a régi könyvmásoló-céhekől vették át elődeink.

A régi nyomdásznak mintegy vérében volt az egyetemeskedés. Amely városban négy-öt nyomdász dolgozott: ott már egyszerűben megtörtént az egyesületté tömörülés. Sőt ez sok helyi kötelező is volt. A városi tanács a rend s a könnyebb ellenőrzés okáért céhforma keretekbe osztotta az iparosokat és mesterlegényeket, statutumokat dolgoztatott ki a számukra, s szigorúan felügyelt ezek megtartására. A céhek, illetőleg egyesületek élén rendszerint tekintélyesebb főnökök állottak afféle céhmesterei, atyamesteri minőségben, s a céh választottjaival egyetemben első fokozatban mindenféle vitás ügyben. Főlebbezési fórum a városi tanács volt.

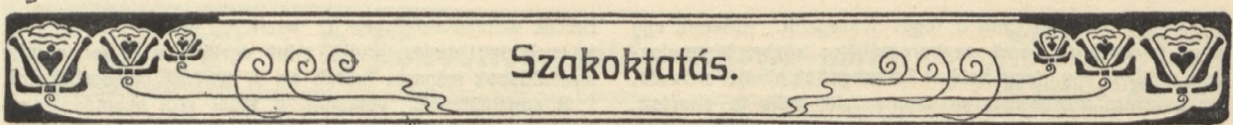
Az egyesülés fő célja kezdetben mindig a szükségbe jutott kollégák támogatása s a mesterségbeli általános érdekek megvédelmezése volt. De mert a tagok többsége segéd sorban volt, s ezek elégedetlenségére majd mindenütt akadók: a nyomdász-egyesületek többnyire kilinduló-helyei lettek a főnökök és segédek közt kitört gazdasági küzdelemnek. Különösen Angolországban a segédek teljesen a maguk kezébe kaparították az egyesületek vezetését; itt beszéltek meg sérelmeiket, innen szervezték szírájkiját stb.

Híres tudósunk, Faulmann Károly az augsburgi városi levéltárban megtalálta az e városbeli nyomdászok egyesületének 1713-iki statutumait. Ezek szerint az egész tiszti kar nyolc emberből: elnökből, jegyzőből, referendáriusból meg pénztárosból, s ezenkívül négy "konfirmátor"-ból áll. A pénztárba a következő jövedelmeknek kellett folyók: inasszegéd-tetésért 30 krajcár, posztulálásért 2 forint, a féltéves vásárok idején minden nyomtató-mestertől 30 és minden segédől 20 krajcár tagsági díj (a kornutuszok mind-egyike 40—40 krajcárt tartozott fizetni). De volt ezenkívül egy sereg másféle bevétel is.

(Folyt. köv.)

Koude Károly rajza. (Falk Zsigmond dr. német novellás könyvéből.)

Szakoktatás.

A Könyvnyomdászok Szakköre szaktanfolyamai.

A könyvszedés címen rendezendő ötciklusos tanfolyamon a következő tárgyak kerülnek megbeszélésre: A nyomdai betű- és ürtöltő-anyag, a betűrendszer, a betűmagasság, a betűfokozatok, a betűnemek, a betűk jellege, a betűk előállításának módja, a szedéshez való eszközök, a szedőszekrények beosztása, a betűk megválasztása, a betű-szükséglet kiszámítása, a kézirati kiszámítása, a formátumok általában, a papírosformátumok, a szedésnagyság, a sorzárás, a bekezdés, a ritkítás, az osztás, ligaturák, szavak elválasztása, a kötőjel alkalmazása, egyéb írásjelek, a kiemelés, a spacionálás, kurzív betűk használata, homlokbetűk és verzállok használata, rövidítések, számok, római számok, a fejezetek és rovatok, a mottó, a szelvényzetek, kezdő- és végső oldalak, a kolumna-cím, az őrszó, a jegyzetek, az ívszám és norma, az illusztrációk elhelyezése, a kolumnák adjuszttalása, a hasábszedés, a körülkötés, a szennyfogó cím, a főcím, az ajánlás, az előszó, a tartalomjegyzék, a tárgymutató, a fejezetcímek, a kilövés, a korrektúra és a korrigálás, a korrektúra-levonatok készítése, a korrektori munka, versek szedése, katalógus-szedés, matematikai szedés, vegytani művek szedése, napiárszedés, családírák szedése, könyvbéli kisebb táblázatok szedése, hangjegyszedés, a címsorok esése, a könyvoldalak keretezése, az egytetemes betűvonal, a logotípiás szedés, szedőgépek használata könyvek előállítására, a modern könyv-díszítés. — Az oktatás majdnem kizárólagosan gyakorlati.

A táblázatszedési tanfolyam tanítása közben a következő tételek kerülnek kidolgozásra: A táblázatok fajtái, a rovatok; haránt és függőleges sorok alkalmazása, az oszlopos szedés rovatának beosztása, a fej szedése az oszlopok fölé, a kipontozás módjai, az oszlopok megtörése, összegező vonal az oszlopos szedésben, tizedes törték az oszlopos szedésben, a vonalak fektetése, a különböző testű vonalak használata, a rovatokat és rovatcsoportokat elválasztó vonalak megválasztása, keresztvonalak fektetésének szabályai, keretező vonalak használata, a vonal részsütösen fektetése, a vonalak vágása, a vonalas táblázatok kiszámítása a megadott papírosnagyság alapján, a margó megállapítása, a rovatok szélességének megállapítása, táblázatmértéknek készítése, külön keresztvonalakkal tervezett táblázat kiszámítása, a rovatcímek szedése, fő meg alárendelt rovatcímek, a keresztvonalzat szedése, a kitöltött táblázatok kiszámítása és szedése, a számszövegnek külön való megszedése, az adjuszttalás, a vonalas táblázatok megtörése, nagyobb táblázatok kidagadása. Táblázatok díszítése. Modern könyvbéli táblázatok. — Az oktatás gyakorlati.

Az alapnyomati lemezek véséséről szóló, kizárólagosan gyakorlati munkán alapuló tanfolyam első sorban az úgynevezett Mäser-lemezek vésésének és preparálásának módját tanítja. Negatív képvételek készítésével kezdődik a munkálkodás, s fokozatosan térünk át a kiemelkedő vonalzatú vésetek készítésére. A Mäser-lemezek vésésének és nyomtatáshoz való előkészítésének alapos megtanulása után a linoleumból, cellululából és kőrtőfából való alapnyomati lemezek vésésével akarjuk foglalkoztatni a hallgatókat.

Az idegen nyelvek szedéséről szóló tanfolyamnak tanítási anyaga: Német helyesírás és elválasztási szabályok, német szedéstechnikai különbségek. Francia olvasás fő szabályai, szedéstechnika. Angol olvasás legfőbb szabályai és angol szedéstechnikai sajátosságok. Egyéb nyelvbéli szedéstechnika.

A nyomtató-sajtók szerkezetéről szóló tanfolyamon a közönséges gyorsajtó és a téglyes ajtó alapul vételével a következő szerkezeti alkotó részek kerülnek tárgyalásra: A nyomó-alap, nyomóhenger, festékező mű, körjárat, vasutas járat, excenterek, ívfogók, fogas kerék, fogas rúd, kivezető henger, szalagrendszer, klrakó-asztal, illesztékek. Téglyes, asztali festékezős. — Az oktatás szemléltető.

Az illusztrációs, színes stb. nyomtatási technikát tárgyaló tanfolyam tanítási rendje: A gyorsajtó kezelése, az egyengetés, stereotíplemezekről való nyomtatás, könyvek nyomtatása, alakbeosztás, formazárás, könnyebb akkléns-nyomtatás, illusztrációk nyomtatása, többszínű képek nyomtatása, festékkeverés, színharmónia, színes akkléns-nyomtatás, dombornyomás, anyag-ismertetés. — Az oktatás gyakorlati.

A grafikai sokszorosító iparágazatokat ismertető tanfolyam tanítási anyaga ez: A három fő nyomtatási rendszer alapelvel, a rajz alkalmazhatósága a három rendszer valamelyikéhez, a magasnyomtatás mai kiterjedtsége, a késsel való fametszés, a vésővel való fametszés, a fotoxilográfia, a fakszimille fametszés, a mélynyomásos lemez maratása, a magasnyomásos lemez maratása, a cinklemez előkészítése, közvetlen rajzolás a cinklemezre, az átnyomó-eljárások, közvetlen fotográfiai átmásolás, a rézmetszés és rézkarc, hántoló módor a rézmetszésben, krétarajzot utánzó módor a rézmetszésben, aquatinta, a litográfiai kő, a kőmetszés, a kőmaratás, a géppel való kőkarolás a litográfiában, a tulajdonképpeni litográfia vagyis a kémiai nyomtatás, közvetlen toll- és krétarajz a litográfiában, litográfiai átnyomó-eljárások, a köről való nyomtatás, a kromatofotográfia rövid története, a heliogravúr, a woodburygráfia, a galvanográfia, a fotogalvanográfia, a sztillográfia, az Auer-féle nyomtatás, a fénynyomás, a fotolito-gráfia, az autotípla, a színes nyomtatás az összes nyomtatási technikák keretén belül. — Az oktatás szemléltető.

A könyvnyomtatás történetét ismertető tanfolyam tanítási anyaga nagyjából a következők tárgyalására fog kiterjedni: A könyvek mechanikai sokszorosítása Gutenberg előtt. Sablonok segédelmével való sokszorosítás. Bélyegzőkkel való nyomtatás. Szüvevényomtatás a régi időkben. Fatáblákról való nyomtatás. A nyomtató sajtó föltalálása. A nyomtató-festék. A festékező pamacs. Fatáblanyomatok készítése a nyomtató sajtón. "Levélynyomatok." Kéziratokban előforduló fatáblanyomatok. A Donatusok. Széjjelfürészelt fa-betűk. Lyukas olombetűk összefűzése. Rövidítések. Faragott betűk. Anyaminták. Gutenberg föltalálói voltának bizonyosságai. Föltalálóluk tévesen megnevezett személyek: Fust, Mentellin, Koster, Castald stb. Az ősnymtatványok. Ezek sajtósságai és ismertető jelei. Gutenberg és Pfister. A harmínchat-soros biblia. A negyvenkét-soros biblia. Fust és Schöffer. A bünbocsátó levelek. Mainzli nyomdák. Schöffer zsoltdoros könyve és egyéb nyomtatványai. A Katholikon. A könyvnyomtatás elterjedése a XV. században. Zell Ulrich, Schweinhelm és Pannartz, Johannes de Spira, Katoldolt Erhardt, Zalner Günther, Koberger Antal, Ellae Illés, Berling Ulrich, Friburger Mihály, Cranitz Márton, Bernardo Cennini, William Caxton, Karal László és Hess András, a budai nyomda, Chronica Hungarorum, Szebenl Tamás, Fekete-halmi Holló András, Erdélyi Bernát, Dalmatinus György, Fekete-halmi Márton, Magyar Péter, Garay Simon, Basay Ungarus, Bakatár Miklós, Utiéz János, Winterburger János-Uándorló könyvnyomtatók. A betűvésés művészete a tizen-ötödik században. Gót, szemlőgót, schwabachl és antiqua

betűk. Görög és héber betűk. Hangjegyek. A fametszés művésze. Inicialék és szelődíszek. A könyvcsím, lujel, norma, órszó stb. A könyvkereskedés, utánnyomás és cenzura. A könyvnyomtatás állapota a XVI. században. A cenzura, a nyomdai szabadság, a köteles példány. Index. A könyvnyomtatók kiltüntetésével, a nyomdász-cimer legendája. Dürer Albert, Cranach Lukács, Holbein és Schongauer. A Theuerdank. Ballhorn János, Ungnad Hans. Luther Márton és hatása a németországi könyvnyomtatás fejlődésére. Vietoris Jeromos, Aldo Manuzio, a Giunta-család, Frobenius meg Jodocus, Froschauer Kristóf, az Estienne-család, Badius Oporicus, Wechellius, Gryphus, Dolet, Plantin meg örökösei, Erdősi Sylvester János, Abádi Benedek, Huszár Gál, Bornemisza Péter, Mancskovics (Farinola) Bálint, Károli Gáspár, Hoffhalter Ráfael, Hoffhalter Rudolf, Manlius János, Telegdy Miklós, Monter János, Helai Gáspár, Hoffgreff György, Karádi Pál, Gutgesell Dávid, Klösz Jakab, a debreceni városi nyomda. A kézi sajtó megújítása. Az öntőműszer tökéletesítése. A betűarány szigorítása. Az antiqua betűk használatának terjedése. Claude Garamond, Vasosan Mihály, Simon de Colines. A fraktur betűfajta kialakulása. Batarde betűk. Írásbetűk. Görög, héber és szláv betűk. Szír, georgiai, samarial, arab és persa betűk. Hangjegyek. Ottaviano Petrucci, Pierre Haulin, Antonio Gardano, Robert Granjon. A XVI. század könyvnyomtatóinak társadalmi helyzete. Nyomdászok egyesülései. — A könyvnyomtatás állapota a XVII. században. A cenzura. Könyvnyomtatók üldözése. Jansson Blaeu és sajtója. Fabricius János, Grüngras Simon, Hoffmann Vilmos, Breuer Lőrinc és Breuer János, Lipszai Rhéda Pál, Választól András, Mezleni Márton, Kenius György, Rozsnyay János, Szenci Kertész Ábrahám, Tótfalusi Kiss Miklós. Az újságok keletkezése. Régi nyomdász-szokások. A postulatum. A "gautscholász". Ádám, Trattner János Tamás, Bikfalvi Falka Sámuel, az egyetemi nyomda, Trattner Mátyás, Petrózal Trattner János Tamás, Landerer Lajos, Breitkopf, Göschen, Cotta, Haas, Bodoni, Fournier, Didot, a párisi nemzeti nyomda, Fleischmann, Caslon, Baskerville, Franklin Benjamin. Betűöntésbeli technika fejlődése. Enschedé betű. A betűrendszer egységesítésére irányuló törekvések. Nyomdai díszek alkotásának kezdetei. Stigmatipia. Térképek szerzése. Faksimiliónyomtatás. A stereotípia kezdetei. Müller J., Van der Mey, William Ged, Hansard, Valleyre, Tilloch, Hoffmann, Carez, Momoro, Grassal, Gatteaux, Firmin Didot, Bouvier, Herhan. A litográfia felfedezésének hatása a könyvnyomtatásra. A betűöntés tökéletesedése, kettős öntő műszer, polimátipikus öntő műszer, nyomó szivattyú használata a betűöntésnél, az öntő gép felfedezése, William Wing, Ellhu White, Johnson, Bruce, kész betűt öntő gép, papirstereotípia

felfedezése, Stanhope lord, Tilloch és Wilson, Genoux, a rotációs stereotípia, a stereotípálás gyorsítására irányuló újabb találmányok. A Stanhope-sajtó, Clymer, Ruthven, Cogger, Hoffmann, Cope, Hagar, Dingle, Löser kézi sajtói. A gyorsajtó felfedezése, a kettős gyorsajtó, a két színi nyomtató gyorsajtó, a légyeles nyomtatás, a kettős tégeles sajtó, a Bullock-sajtó, a rotációs nyomtatás, modern nyomtató-sajtlók. Aranyozó és simító sajtók. Egyéb segítőgépek. A fotomechanikai eljárások halása a könyvnyomtatásra. Mesterszedésbeli irányzatok. Modern nyomdaüzem.

Az oktatás ezen a könyvnyomtatás egészét felölelő és a magyar nyomdászat történelmi fejlődésére különös tekintettel levő ötriklusos tanfolyamon főképpen szemléltető lesz.

A papírosról szóló tanfolyam fő tárgyai: A papíros története, papírosgyártás, géppapíros, merített papíros, papírosformátumok, cellulóz, lignin, famentes papíros fehérsége, papíros tisztátalan tónusa, papíros gyártójának fölismérése, gépsimaságú (maschinenlatt) papíros, strukturás papíros, vonalas kilsék nyomtatásához alkalmas papíros, papíros megrendelése, papíros súly, papíros nyirkosítása, papírosvizsgálat, papíros tartóssága, papíros hamutartalmának megtudása, a gyűrés próba, a szakadási hosszúság, a szaladási irány, könnyűpapíros, újságpapíros, betűk állításza a papíroson, papíros porlása nyomtatók között, kaolin, lyukacsok a papírosban, kartonpapírok, krédázott papírosfajták, "duplex" papíros, bordázott és sima papírosok, a papíros szívó-képességének túlságos volta, Rejtő tanár papíros-osztályozása, a papíros rostozatának egyforma sűrűsége, a papíros hullámossá válása raktározás idején, írópapíros, a papíros enyvezetése, kockázott papíros, vízjegy, víznyomással vonalozott papíros, a papírosnak pontos szögben vágása, a papírosnak egyenlőitlen simítása, árnyalati különbségek a papíroson, a papíros megnyúlása, litográfiai nyomtatásra alkalmas papíros, csomagoló-rezmetzetek nyomtatására alkalmas papíros, csomagoló-papírosfajták. — Az oktatás amennyire lehet szemléltető.

A könyvnyomdai kalkulációt tárgyaló tanfolyamon főképp a nyomdaüzemi ügynevezett kisebb könyvvezetést tanítjuk. Szó kerül ebben — folytonos számadási feladatknak a révén — a nyomdák használt nyersanyagok mindenyikéért — a kereskedelmi áráról, a könyvnyomdai összes nyomnak a kereskedelmi áráról, a könyvnyomdai összes nyomnak a kereskedelmi áráról stb. — Az oktatás ilyenformán gyakorlati.

A galvanoplasztikai tanfolyam csak arra való, hogy a mesterszedő a domború nyomtatáshoz szükséges matricákat kisded galvanótepes berendezéssel segédjével önmaga állítsa elő. — Az oktatás itt is legfőképpen gyakorlati.

A könyvkötői munkának a könyvnyomdással való megismertetése a könyvcsinálás technikájának szemponijából fontos. A szemléltető oktatás természetesen csak a főbb dolgokra terjed.

(Folyt. köv.)

Levelezés és egyéb apróságok.

"A haladás érdekében."

Kérő szó a magyarországi gépmester és nyomó szakértársakhoz!

Gépmester szaklarsalnk újabb tanulmányok leginkább a "gép- és gépkörül teendőknem eljégé járás" művezetők ellen dörögnek. Szakbizottsági Értesítőjünkben egyebek közt azzal is událják a művezetőköt, hogy úgyszólván kerékkötői a gépmesterek szakbell előrehaladásának, s hogy nem anygyelra ambícióból, mint inkább arroganciából árják magukat a gépmesterek dolgalba, holott csak annyit tudnak minő-

ebből, hogy "óránként ezer példányt lehet nyomtatni."

A Szakbizottsági Értesítőben elpufogatott mag nélküli frázisok figyelmen kívül hagyásával most csak a dolog érdemével óhajtók foglalkozni és bebizonyítani, hogy nem minden rossznak a világon azok a gyűlölt művezetők az okai.

Való dolog, hogy nálunk Magyarországon még nem elég nagy a jó gépmesterek száma, s hogy nyomtató-technikánk sem áll oly magas fokon, mint a külföldé. De ezért nem annyira a faktorokai, mint inkább magukat a gépmestereket, az ő nemtörődömségüket és kasztiszellemüket kell fele-

lössé tennünk. A dolgot enyhít némileg az, hogy nálunk a gépmestertől a maga munkakörében inkább univerzális tudást kívánunk meg, s így — miután nincsen eléggé specializálódva bizonyos ágakra — a külföldiek specializált munkái határozottan jobbak az övéinél. Az a fölfogás, hogy a külföldről jövő munkák azért szebbek, mert ott a gépmesteri és meghallgatják befektetéskor, rendeléskor és vállalkozás-kor: téves, mert hiszen a gépmestert lthon is meghallgatják, s az ő tanácsára, mi több: az ő kezdeményezésére és véleményezésére történnek a gép körül befektetések és rendelések. Az eredmény mégis silányabb, mint a külföldön.

Hiszen én állítom, s a praxisban követem is, hogy a gépmester az ő szakjába tartozó eszközök és anyagok megválasztásakor s egyes komplikáltabb munkák kivételé tárgyában meghallgatható. Helyes, sőt minden üzletre hasznos is, ha a gépmester ambícióját ily mederben fölírjuk.

De káros és a munkálkodást zavaró az, ha valamely közepes nyomdában — ahol a faktor a főnököt helyettesíti és a faktort felelőssé teszik a munkatermelés mennyiségeért és minőségeért — a gépmester nem elégszik meg azzal, hogy a művezetőt, mint a főnök és alkalmazottak közül közvetítőt tanáccsal ellássa, hanem ambícióját abban leli, hogy a faktor jóindulatú figyelmezteléseire rá se hederítve, sőt azt egyenesen szokatúrának minősítve, tisztán a maga fölfogása szerint végezze a munkát. Vagy ha a művezető, ismerve az egyes megrendelők szokásait, különleges kivánalmait szín és kidolgozás dolgában, ezt a gépmester tudomására merészeli hozni: az utóbbi mindjárt az ő kezkeköltetéséről és egyéni izlésének elnyomásáról dűnnyög. Hát itt a bökkenő. Itt kezdődik a nehézség. Itt már nehéz meghatározni ama határvonalakat, amelyeken belül faktor és gépmester egyéni izlésüknek megfelelő munkát végezhetnek, a nélkül, hogy egyik a másik izlését el ne nyomja.

Mert mi is a gépmester teendője? Szerintem ugyanaz, ami a jó litografusé, akinek valamely művész-ember festményét kell híven reprodukálnia. Már most, ha a litografus e munkán a saját művészei egyéni izlését követné: a művész talán rá sem ismerne a képre. Sok tekintetben így vagyunk a gépmesteri teendőkkel is. Valamely festményt háromszínű nyomtatásban kellene reprodukálni; már most ha a jó kemigrafus vagy gépmester a saját egyéni izlését követi: lehet, hogy éppen azokat a szépségeket homályosítja el a képen, amelyek a megrendelőt a reprodukáltásra készítették. Hasonlóan, ha az akциден-szedő az ő saját egyéni izlésének megfelelően valami csinos akциденclát komponál, s azt ki akarja a faktor nyomtatni: előáll a gépmester, s a maga egyéni izlésére appellálva úgy csinálja a dolgot, ahogy neki tetszik, s nem ahogyan tervezve van. Ily esetben tehát a gépmester egyéni izlése félreszorította a szedő egyéni izlését. És ezt számtalan variációban lehetne itt bemutatni, de amivel szaktársaimat most nem uniatom.

Itt tehát bizonyos határt kell szabnunk saját, egyéni ambícióknak. Szerintem legjobban, ha mindenki az egyéni izlésének vagy ambíciójának korlátot szab akkor, amikor érvényesítésével másnak az egyéni izlését lenyűgözhetné.

Ezt úgy értem, hogy a rendelkezésére álló anyaggal és a munkája végzésére szolgáló eszközökkel akképpen tudjon bánni a gépmester, hogy a technikájában — de csakis ebben — egyéni izlését ilyba téve, mindig lehetőleg jó eredményt érhesen el minő a minőség, minő pedig a mennyiség tekintetében. Itt pedig — a technikában — oly tág tér nyílik a gépmester egyéni izlésének, nemes ambíciójának a kifejtésére, hogy kár neki másfelé kalandoznia. Mert hát ugyanazzal az anyaggal, ugyanazon a gépen és egyazon formáról más és más terméket produkál minden gépmester, amint azt tapasztalni már elég alkalmuk volt a szaktársaknak; tehát itt, a technikában legyen a gépmester művész, s itt hasznosítsa az ambícióját; ne igyekezzen jobbat

alkotni annál, mint aki tervezett, legföljebb jobbat, mint a többi gépmester. Tudjon jól festőket keverni, hogy minél kevesebb idő- és anyagpocsékolással találhassa el a kívánt színt. Ismerje teljesen az egyengetési technikát, s a saját egyéni izlésének megfelelően használja ki mesterfogásait az eredmény fokozásában. Igyekezzék a gépmester a föle jogosan elvárható legnagyobb precizitással a munkáját elkészíteni, s az eredmény nem fog elmaradni, sőt önönmagán tapasztalhatja majd idővel a tökéletesedést, a haladást.

Ha aztán a gépmester e neki legjobban megfelelő munka-és működési körrel megelégszik s mindig a legjobbat igyekszik elérni, a faktor pedig minden a gépeket és géptermet illető dologban a gépmester tanácsát kikéri, amint hogy az tudtommal mindenütt úgy is van: soha zavar vagy pláne veszekedés nem támadhat üzem közben, s mindenki a saját munkakörében, s bizonyos korlátok közt az egyéni izlését is követve hasznosíthatja tudását a maga s az üzlet érdekében.

Ilyen működés pedig senkinek szakbeli haladását nem hátráltatja, s éppen a faktorokat lehetne legkevesébe okolni a gépmesterek hátramaradottságáért. Nem is itt van a hiba, hanem magukban gépmestereinkben, s kasztiszellemükben.

Hiszen maga a Gépmesterek Szakbizottsága panaszkozik a csekély érdeklődésről, mellyel — szerintem — elismerésre méltó tevékenységét a gépmesterek honorálják, s hivatalos lapjában most olvasom, hogy vannak gépmesterek, akik a gyengébbekben nem segítenek, sőt örülnek, ha a másikat valamit nem jól sikerül; de magam is tapasztaltam, hogy a gépmesterek közt távolról sem teljes és a kollégális egyetértés. Ismerem egy főgépmestert, aki valóságilag zsarnoka volt a melléje rendelt gépmestereknek, és ha az utóbbiak valami színes, jobb munkát kaptak nyomtatásra, rendszeren oly festőket adott hozzá, amivel nem boldogulhattak.

Tehát az egyetértés, a szaktársi szeretet legyen köztük nagyobb; egymás véleményét tisztelő magatartás, önművelődés, szakfolyóiratok tanulmányozása által szintén sokat lehetne a szakbeli és általános haladás irányában tenni.

De kasztiszellemről is azért írtam, mert ha a gépmesterek kis ujsága panaszkozik arról, hogy kevés Magyarországon ama faktorok száma, kik a gép körül teendőkben kellő jártassággal bírnak, kérdelem: miért zárják ki tehát a szedőket, akikből eddig többnyire a faktorok rekrutálódnak, a Szakkör rendezte gépmesteri tanfolyamokból?

Vagy talán azt hiszik, hogy az a szedő, aki a gépszerkezeteket megismeri, s a festékkéverést gyakorlatilag elsajátítja, s így fogalmat alkothat magának a gép körüli teendőkéről: mindjárt kiszorít egy gépmestert a munkaköréből? Oh, ne higyjék ezt! Legföljebb még jobban megbecsül és nagyobbra tartja szakunknak ezt az ágát, ami mindenestre csak kölcsönös megértésre és bersülésre vezethetne.

Vagy miért adnak ki gépmestereink külön szaklapot, a Szakbizottságl Értesítőt? Vajjon nem sokkal többet olvasnak ezt a meg saját szorosabb értelemben vett szaktársaik közül is, sem sokkal célszerűbb volna az általános haladásra nézve is, ha ez a lapocská mint a Grafikai Szemle egyik különleges fűrovata valamely kiváló gépmester önálló szerkesztése mellett jelennék meg? Így aztán olvashatnánk szedő is meg princípális is, s gyarapíthatnánk tudásukat; viszont a gépmesterek a másli szakhoz tartozó, de rájuk nézve érdekes és esetleg hasznosítható tudnivalókat sajáíthatnák el. — Mindenki nyerne ezzel, a gépmesterek tán a legtöbbet, mert így is hat-nyolc quart oldalra terjedhetne e rovat, s többet nyújthatna a Grafikai Szemle mellékletéi révén is, mint a mostani rendszer mellett, külön kiadva; viszont a Grafikai Szemle is gyarapodna értékes tartalommal.

Különben béke velünk. Gépmester szaktársaimat megbánnatni világért sem akartam, csupán csak a kitűzött céljuk: a haladás felé vezető utat egykét óhajtottam megmutatni. Gyoma, 1907 június hó. Well József.

A celluloid és szerepe a grafikában.

Múlt esztendőben hosszabban értekeztem e lap hasábjain a celluloidról, rikksorozatomban végén megemlítve, hogy amily irtam, az nagyon hézagos. Mert bármily széles alapon tárgyaljuk is valamely oly anyag szerepét a grafikában, mint amlind a celluloid: egyrésztől olvasgatás közben mindig újabb és újabb adalékokra bukkanunk, másrésztől pedig szakunk fejlődése hozza magával, hogy egyes anyagok mindig újabb felhasználást nyerjenek. Így a celluloid is.

Jelen alkalommal szóljunk hozzá a celluloidra való nyomtatás teóriájához, s ha helyesnek találjuk az itt fejlegetett eszméket, vigyük át őket a gyakorlatba, hiszen veszélyeséggel nem jár ez, s a nyereség lehetősége mégis megvan.

Celluloidra nyomtatni nehéz munka, s pedig azért, mert a fölülete teljesen zárt struktúrájú. Fölülete s ennek sajátosságai elütöttek a papíroséitól, de egyszersmind minden más olyan anyagéitól is, amelyre nyomtatni szoktak. A vízson, olyan vagy akár a fa is: mind-mind szemcsés fölületű, eltérően a celluloidtól. Fölszívó képességénél fogva mind-egyiknek megvan az a tulajdonsága, hogy a reányomtatott festéket fölszívja magába; míg a szemcsés fölület elősegíti azt, hogy a festék tapadása aránylagosan kedvező legyen. Ilyen a két dolog elsőrendű feltétele a szép nyomtatásnak. Fizikai és kémiai alakulások ezek, amelyekhez harmadik kiegészítő tényezőképpen csatlakozik a festék oxidálódása.

A festéknek a papírosra való száradása két irányban, egymással teljesen ellentétes két erő hatása következtében megy végbe. A festék nedvességének egy részét kétségkívül fölszívja a papíros magába (amely folyamatosan természetesen egyenes arányban emelkedik a papíros szívó képességével), míg másik része a levegőn elpárolog, jobban mondván: keményre szárad. Az anyag, aml a festékben megszárad: magától értetődik, hogy nem a pigment vagy a korom, tehát a festő színes anyag maga, hanem a firnász, a lenolaj avagy a gyantás folyadék, szával az, aml a színes anyagot köti. A kémiában megkülönböztetünk kétféle otajt: olyat, aml gyorsan szárad, s olyat, aml egyáltalában nem szárad be (ezek között húzódik a kevésbé gyorsan meg a száradó száradó otajok közé tartozik, s következőképpen a nehezen száradó otajokat a végtelen láncolat); a lenolaj nehezen szárad a belőle gyártott lenolajfirnász is. A forgalomba kerülő festékek közül azonban nem mindben a lenolajfirnász szerepel, mint kötő anyag, sőt ez csak igen kis hányadokról állítható. A lenolajfirnász gazdaságos szurogátuma számtalan gyantamű anyag, amely mind jól megállja a helyét, s elég gyorsan szárad is. A festékgyártónak azonban igen sok olyan kémiai anyag áll a rendelkezésére, amellyel a lenolajfirnász száradóképességét nagyban fokozhatja, sőt a könnyunyomtató is megieheti ezt. Ki ne ismerné azt a fehér port, amelyet közönségesen szikkatív-nak szoktak nevezni, s amely kémiailag nem egyéb, mint bórsavas mangán-oxidul? Kémiailag szikkatív minden oly anyag, amely a száradást gyorsítja; ily célra leginkább az ólomnak és a mangánnak vegyületeit szokták alkalmazni. Kaphatók a kereskedésekben olyan kencék is, amelyeket már előre is szárított halásúaknak gyártottak, s ezért szikkatív firnászoknak neveznek. Gyártásuk úgy történik, hogy a felhasználásra szánt szikkatívot főzéskor a folyadékba keverik, amlnek gyártási szempontból még az a előnye is megvan, hogy általa a főzés ideje megrövidül. Szikkatív kencék használatakor figyelniünk kell azonban arra, hogy oly anyagok ne kerüljenek egymással érintkezésbe, amelyek olyan anyagok nem tűrik, azaz amelyek esetleg kémiailag egymást el nem tűrik, azaz amelyek esetleg kémiailag egymással reakciókat adhatnak, mint amlind eset például,

ha kéntartalmú pigmentet törünk ólomsavas kencével.

A száradás processzusára nagy hatása van a levegő hőmérsékletének; mentől melegebb és mentől szárazabb a levegő, annál gyorsabban megy végbe a beszáradás; míg ellenben nedves és hideg helyen ez sokkalta lassabban történik meg. A festék száradása ezenkívül természetesen annál gyorsabb, minél nagyobb fokú a papírosnak avagy egyéb nyomtató-anyagnak a fölszívó-képessége. Gyönggön simított és kevésbé enyvezett, valamint krétázott papíros aránylag gyorsan szívja föl a festék nedvességét, úgyanyira, hogy rajtuk a nyomtatás majdnem közvetlenül a nyomtatás megkezdése után már száraznak látszik. Nem így áll a dolog a jól enyvezett és hozzá még erősen is simított papírosoknál, amelyeken a fölszívódás jóval lassabban történik, s a föl nem szívott festéknek a papíros fölületén kell megkeményednie. Aki a fizika és kémia legelemibb jelenségeit csak valamennyire is ismeri: könnyen megértheti, hogy bizonyos vastagságú festékréteg nem kétszer annyi idő alatt szárad be, mint ennek megfelelőleg felény vastagságú réteg; a száradás tartama egyenes arányban áll a festékréteg vastagságával. Aránytalanul több idő szükséges a vastagon falrakott festékréteg száradásához a vékony festékrétegéhez képest. Aki ebben kételkedik, könnyen meggyőződhet a dologról, ha ugyanazon fölszívóképességű papírosra ugyanazon minőségű festékkel valamely formáról két levonatot készít, de az egyiket kétszer annyi festékkel, mint a másikat; ha a száradást figyelemmel kíséri, azt tapasztalhatja, hogy a kétszer annyi festékkel készült nyomtatás megszáradásához nem kétszer, hanem legalább tízszer annyi idő szükséges felénk, mint a másikéhoz.

Az elmondottak alapján indulva: ha celluloidra nyomtatunk, két szempontot kell különösen figyelembe vennünk. Az első az, hogy a festék elgyantásodását, a festék nedvességének elpárolgását siettessük; a második pedig az, hogy a festék tapadását a celluloidhoz — mivel ez utóbbinak fölszívó képessége nincs, vagy ha van is, az oly csekély, hogy alig jöhet számításba — elősegítsük. A festék száradóképességének emelésére a különféle szikkatívok kiszárítására alkalmasak. Vigyázni kell azonban, ha nem fele, hanem teljes színes festékekkel van dolgunk, hogy a túlságosan sok szikkatív a festék színárnyalatára ne lehessen befolyásos. A tapadás elősegítése céljából pedig alig lehet másra gondolnunk, mint a kopállakkra. (A kopállakknak már eredetileg tulajdonságai közé tartozik az is, hogy szárit.)

Háttra volna még az, hogy a celluloid fölületét valamiképpen szemcséssé tegyük, ennek azonban az a nagy akadálya, hogy a megrendelő a legtöbb esetben erősen fényes, tehát abszolút sima fölületű celluloidot kíván. Ily esetben a grafikus keze csak bizonyos határig van megkötve, mert ennek meg előbe kerülhetünk úgy, hogy egészen mátt célul a celluloidra nyomtatunk, amelynek simasága már nem vezetkedik a túlságos simaságával; a kifényesítést eszközölhetjük utólag, a nyomtatás tökéletes megszáradása után. Egyenlő mennyiségű ecetsavas anhidridből és tolualból, s kevés jégecetből álló folyadékba mártva a celluloidot, ez a levegőn való megszáradása után fényessé lesz. — Mikor a celluloidra való nyomtatásról szólunk, fölmerül az a kérdés: nem volna-e lehető úgy nyomtatnunk, hogy a festékek a celluloidot oldó anyagot keverünk hozzá? Így acetont, amilacelátot, amelyek a celluloidot kitűnően oldják, vagy kámforos spirítust, esetleg amilalkoholt, amelyek másodrendű oldó anyagok. A festékek majd mindegyike elbírja e folyadékok bármelyikét, s ezek ára is meglehetősen olcsó.

Graphos.

Könyv-, ujság- és metszetkiállításokról.

Nemzetközi könyv- és ujságkiállítás Párisban.

Káldor Lajos szakértőnk levele nyomán közöltük már, hogy a francia kultuszminiszter kezdeményezésére nagyszabású könyv- és ujságkiállítást fognak rendezni Párisban. Most a Pesti Naplóban "Plume" írói álnévvel a következő érdekes sorok jelentek meg e kiállítással kapcsolatban:

"Párisban a Course la Reine nevű sétaut üvegsaroknokban most a szezon vége felé érdekes kiállítás nyílik meg, amelynek a címe egyszerűen ez: "A könyv." A bibliofillek igazi hazájában, Franciaországban az ilyen kiállítások nem ritkák, s az egész világ csodájára jár annak a sok százados múltú művészetnek, amelyet a francia könyvszeretet karolt fel mindig és karol fel most is. Sokan vannak, akik nem is ismernek el más könyvművészetet, mint a franciát, mert sehol másutt a világon nem élt annyi könyvecsnés és könyvdiszító művész, mint Franciaországban. A királyok és magánosok hihetetlen bőkezűsége lehetővé tette, hogy a a francia könyvművészet nyugodtan és egyenletesen fejlődhetett tovább, úgy hogy minden modern könyvdiszítésnek az eredetét Franciaországban kell keresni. Ott élt a világ legnagyobb könyvgyűjtője és mecénása: Jean Brolier, aki számára Geoffroy Tory, az elmúlt idő legnagyobb könyvművésze dolgozott, aki számára "le petit Bernard" rajzolt, s aki firenzeli művészeket aranyakkal fizetett. Igaz, hogy most egy Hello-dorusért, amely az ő könyvtárából került ki, huszonöt ezer frankot fizetett egy new-yorki milliomos, Robert Hoe.

Franciaországban élt a két Eves, aztán a csodálatos Le Gascon, akinek az életéről misztikus legendák maradtak fenn, és se szeri, se száma azoknak a könyvművészeknek, akik a francia könyvet oly művészi tökéletességre emelték, amelyhez képest a mi legszébb modern könyveink izléstelen gyermekjátékok. Az elefántcsont- és fametsző, a órágák- és -csiszoló, az aranyműves, a bőrművész, a miniatürfestő, az aranyozó, a selyemhímző és egy csomó más iparművész működött közre a régi könyvek kiállításában, néha pedig mindezen művészetek alapos ismerete és csodás kivitele egy mester kezében összpontosult. Amint ma gépek sokszorosítanak, azt régen a mestereknek az egyéni művészete alkotta meg. Franciaországban zajlott le különben az a harc is, amelyből az a modern könyvművészet támadt, amiből az angolok merítették a leghamarább és a németek a legkésőbb. Azok a "szerencsés" könyvek, amelyekkel a nagy német könyvkiadó cégek, az Insel-vállalat, Diederichs, Schuster és Loeffler árasztják el a német könyvpiacot és olykor a budapesti könyv-amatőröket is: Franciaországból erednek és némi angol hatáson mentek át. A hevenes évek elején élt Párisban Lortie, a modern könyvművészet megteremtője. Az első nagy megbízást Lürde gróf, a hevenes évek nagy könyvecsnés adta neki, s mikor Lortie végre elkészítette az első chef d'oeuvre-jét, négy modern kötetet, a gróf nem tudott szóhoz jutni. Csak mikor Lortie már lenn járt az udvaron, a gróf az ablakon keresztül ledobta a könyvművész fejére az első kötetet, s utána a többi. Ez volt az

első hadüzenet a modernnek ellen. Lortie azonban lassankint diadalmaskodott, s hatalmas ellenfelét, Trautzot, a régi szellem képviselőjét apródankint egészen háttérbe szorította.

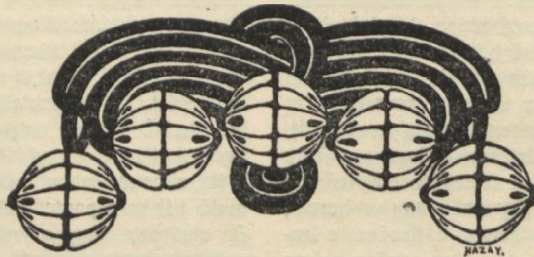
El lehet képzelni, hogy a Course la Reine-beli könyvkiállítás mily csodáit fogja feltárni a francia könyvművészetnek.

Körülbelül három évvel ezelőtt a bécsi könyvtár rendezett efféle kiállítást a könyvművészet remekeléből, s ebből nemcsak az egész világ merített okulást, hanem szomorú tapasztalást lehetünk ott mi magyarok is. A bécsi kiállítás, amelyet szakutódok állítottak össze, legérdekesebb volt abból a szempontból, hogy rámutatott a könyvművészet eredetére. Ez pedig a Kelet. A Rajner főherceg híres papirusz-gyűjteményében találták meg a legrégebb bőrkötésű könyvet, egy földből kiásott egyiptomi könyvet, amely a hatodik századból való. Bőrkötésén megvan a rozetta, amely később az arab, a perzsa és az egész keleti könyvdiszítésbe átment. Tiszán látszik rajta még a régi piros festék, valamint az aranyozás nyoma, amellyel a bőrfődelet díszítették tízennégy századdal ezelőtt. — A keresztes háborúk, valamint a levanteli kereskedelem közvetítették a Kelet könyvművészetét Európával, hol a művészi ízlés lassankint föl-

fölkapta a keleti motívumokat és tovább fejlesztette. Olaszország, a levanteli kereskedelem középpontja, fejlesztette ki először az európai könyvművészetet, amelynek történetében a mi Mátyás királyunk neve a legjelentősebb. Ő volt a tizenharmodik század legnagyobb könyvecsnés, s a Korvinák ennek a fényes korszaknak az emlékei. Ezek a műkincsek mutatják, hogy milyen ma-

gas művészi fokon állt ekkor a Kelettől inspirált olasz könyvdiszító művészet. Mátyás király bőkezűsége és művészi ízlése arany betűkkel van beírva a bibliográfia történetébe. Igazi mecénáshoz méltóan kora első művészelnek adott megbízást, s egy Áttavante-ra bízta a miniatürek festését. Mindezek a kincsek, amelyek a magyar kultúrtörténetben egy dicsőséges korszakot nyitottak meg, holt kincsek maradtak nálunk. A szép könyv, a könyvművészet sohasem támadt fel nálunk, s Magyarország ma a legrosszabbul nyomtatott és legizléstelenebb borítékú megkötésű könyveknek a hazája. Néha még a Balkán is rápirít arra az országra, amely a tizenharmodik században vezetett a könyvművészetben. Még a Korvinák sem a mieink, hanem jobbára a bécsi udvari könyvtár büszkeségei. Így tudjuk mi a szellemi kincseinket elpazarolni. És ez nem az egyetlen szomorú tanulság, amelyet a magyar kultúrtörténetből a nyitott szemű és jól látó embereknek meríteniük lehet."

A cikkcske végső sorokban foglalt és a magyar könyvesinálásra vonatkozó gáncsokkal szemben lehetne egynéhány mentegelőző szavunk, mint például a magyarságnak csekély száma és viszonylagos műveletlensége stb., ami már egymagában is kizárja, hogy irodalmunk nagysága és benső értéke megüsse például a francia avagy angol mértéket, s ennek következtében a könyvnyomatás és könyvdiszítés iparművészete is bajosabban érheti el nálunk az óhajtott magoslatot. Mert bizony a mai világban nem pusztán egy-két amatőrön fordul meg valamely iparág művészeti szín-

vonalának az emelkedése, hanem hozzá kell ehhez járulnia a népesség szélesebb rétegeinek is. A művészeti érzék meg a művészetkedvelés demokratizálódásának vannak azonban bizonyos föltételei is, például az általános népjólét, a művelődésnek megkönnyítése mindenki számára stb. stb.

Aztán meg annyira csehül mégsem állunk, hogy éppen Magyarország volna a "legrosszabbul nyomtatott és leglényesebb borítékú meg kötésű könyveknek a hazája." Nem bizony. A Pesti Napló érdekes cikkirója itt véletlenül nagyot talált mondani. Mert akad ám nálunk is művészi munka, az igaz, hogy nem mindenütt és nem minden áron.

Hanem talán a könyvkiállítások rendezése nálunk is serkentő hatással lehetne a nyomdászokra meg általában a könyvművészetet foglalkozókra? De sőt tán még az értelmesebb közönségre is? Hiszen 1882 óta nem volt nálunk oly nagyobb szabású könyvkiállítás, amelyből a közönség szélesebb rétegei is megtanulhatták volna: mi a könyvművészet.

Mert bizony ami azóta volt — például a milleniumi kiállítással kapcsolatosan is — teljesség dolgában meg sem közelíthette a boldogult Ráth György által rendezett 1882-ikét.

Grafikai tárlat a Szépművészeti Múzeumban.

A Szépművészeti Múzeum metszet-osztályának igazgatója, Térey Gábor dr. "nemzetközi modern metszetkiállítás" címmel több mint kétszáz műlapból álló tárlatot állított össze az újabb — bár nem a legmodernebb — mesterek műveiből. A kiállított anyag egy része a grafikai művek ama gazdag gyűjteményének, mely az utóbbi években főleg vásárlás útján jutott a Szépművészeti Múzeum birtokába, s a művészetet kedvelő közönség számára most először tehető hozzáférhetővé. A kiállítás annak bizonyítására szolgál: milyen szempontból fogják föl a jelenkorban a sokszorosító művészet különböző ágait Európa különböző országaiban. Ajánljuk a tárlat megtekintését szaktársainknak.

Uegyes közlemények.

A nyomdászat s rokon szakok a pécsi kiállításon.

A kiállítási katalógus megjelenésétől, teljesen kifogytam az időből, s így csak röviden ismertetem a katalógus hiányában újabbán úgyszólván fölfedezett szakbeli kiállításokat. Ezek: Röttig Gusztáv (Sopron) és Kner Izidor (Gyoma), kinek két helyen van kiállítása: az egyik helyen a meghívók és hasonló nyomtatványok — sajnos, szintén jó magasan a falon —, a másik helyt pedig a füzetek vannak elhelyezve. Nem messze innét egy fülkében Pollacek temesvári könyveskereskedő tárlata látható. A gépcarnokban Österreicher és Márkus cég amerikai gyorsajtókat, perforáló gépet s szedőhajókat állított ki, míg a bécs-berlini Anger József és Flai cég egy ketős festékező szerkezettel és egy "Austria" téglés sajtóval, papírvágólyes sajtóval, simító és csomagológéppel, fekete nyomtatáshoz is berendezett aranyozó-sajtóval, sorokgömblyítő és lyukasztógéppel s lemezállóval van képviselve; egy nagyobb gyorsajtó fölállítására pedig hallomásos szerinti napokban fog megtörténni. Az "Austria" sajtót különben már meg is vette a Wessely és Harváth helybelli cég; üzemben is tartja, miniatűr kiállítási újságot s más reklámas nyomtatványokat állítva elő rajta. — Az iparcarnokban láthatók még Körner és Laufer

meg Spitzer Lajos budapesti fametsző intézetek produktumaival. Lengyel Lipót litográfiai munkákkal szerepel. A budapesti Iparművészeti Iskola kiállításában egy- és többszínű fametszetek, az Országos Mintarajziskola és Rajztanárképzőben pedig rézkarcok találhatóak. Fiedler K.

Az Athenaeum részvénytársulat közgyűlése május hó 15-én folyt le Emich Gusztáv udvari tanácsosnak az elnöklésével. Az igazgatósági jelentés szerint az üzemek

eredményében jelentékeny növekedés észlelhető. Az igazgatóság indítványozza, hogy a rendelkezésre álló 260973 korona és 64 fillérből a leírások és a tartalékalap dotálás után 72000 koronát oszszanak ki 5 százalékos osztalékkal a részvényesek között és a fennmaradó 50872 koronát és 19 fillért az új számlára vezessék át. A közgyűlés a felügyelő bizottság jelentését is tudomásul véve, az igazgatóságnak és felügyelő bizottságnak megadta a fölmentvényt. Majd megbízták az igazgatóságot az 1903-ban kibocsátott 4000 részvény közül még el nem helyezett 800 darabnak elhelyezésével. Ezután közfelkiállítással öt évi tartamra elnökké választották Emich Gusztávot. A megüresedett igazgatósági tag helyét Kazlemen Gyula dr.-ral töltötték be s a felügyelő bizottságba újra beválasztották Dárday S.-t és Ágal Bélát.

Újítások a magyarországi nyomdák dolgában.

Kassa városában Szent-Erzsébet-könyvnyomda r.-i. céggel az elmúlt hónapban új nyomda-vállalatot alapítottak. A Pénzügyminisztériumi és Irodalmi Felszerelések Műintézete R.-T. is megkezdte már üzemét a Váci-út 74. sz. alatti helyiségben. Az intézet könyvnyomdai és litográfiai munkákra, vonalzásra, üzleti könyvek gyártására s könyvkötészetre rendezkedett be. Elnök-igazgatója Holló Sándor, alelnök pedig Eggenhoffer József és Leib Vilmos. — A beszerzett Páneli-nyomdát Sadler Albert tanult nyomdász vette meg.

"Societas", nemzetközi nyomdász-egyesület.

Ezen a címen már régebben alakult Lipse székhelyű olyan kör, amelynek csak volontaire-ek, vagyis olyan nyomdászok lehetnek tagjai, akik mesterségüket nem annak rendje és módja szerint tanulták ki. Többnyire a Mäser-féle lipsei Technikum für Buchdrucker végzett hallgatói közül rekrutálódnak tehát a hallgatók, amely magántanintézetbe többnyire principális apák adják egy-két esztendőre a fiaikat. — Az egyesület május hó 19-én tartotta meg évi rendes közgyűlését. A jelentés nagyban panaszkodik a tagok számának kicsiny voltáról, de mert a müncheni grafikai főiskolán legközelebb a könyvnyomtatás számára is rendeznek be új szakosztályt, remélik, hogy ennek következtében idővel jelentékeny tagzaporulatot ér el a "Societas" is.

Az antiqua betűk használata Japánországban.

A Japánok körében még az ősszel mozgalom indult meg, hogy a népüknél még közhasználatú kínai-japán írásjegyek helyett a hangírásra való áttéréssel kapcsolatban a sokkal egyszerűbb és praktikusabb antiqum tanítsák az iskolákban. "Romazi-Hrome-Kai" címmel Tokióban egyesület is alakult, amelynek az eszme propagálása a célja. Multkoriban ez az egyesület terjedelmes emlékiratot terjesztett be a japán közoktatásügyi kormányhoz, minden oldalról megvilágítva benne az antiqum használatának szükséges voltát, most pedig — mint egy angol lapírtásunk Japánországi levelezője írja — a Japán miniszterelnököt választotta meg elnökévé, remélve, hogy ezzel is közelebb jut a céljához.

A cs. és kir. katonai földrajzi intézet Bécsben.

Ez a különben közös intézmény ma már annyira fejlődött, hogy technikai csoporijainak kényelmes elhelyezésére nagyobb építkezések voltak szükségessé. A teljes berendezéssel most készült el, s a múlt hónap egyik vasárnapján alkalmat adtak a bécsi nyomdatulajdonosok körének ahhoz, hogy az egész intézetet kívül-belül megtekinthessék.

Az intézetnek már a története is elég érdekes. A tizen-nyolcadik század közepéig az ország fölmérése és az ennek alapján való térképszerűsítés magánemberekre volt bízva, s csak ez időben vette a hadvezetés az élméréseket saját kezelésbe. A térképszerűsítést azonban egész a tizenkilencedik század elejéig — amikor a Bécsben székelő főszállásmesteri törzs mellett helyszínrajzi irodát létesítettek, s ebben a térképszerűsítőknél kívül néhány polgári állású részvételt is alkalmaztak — magánvállalatokkal végeztették.

Ugyanez időben Milánóban már volt hasonló célú intézet. A katonai kormányzat az ottani hadszerlatot katonai földrajzi corps-sal egészítette ki. Az utóbbinak címe ez volt: "I. r. Istituto geografico militare". 1839-ben Bécsbe helyezve át, egyesítették a főszállásmesteri törzs már meglévő topográfiai és litográfiai intézetével. Az egyesített intézetben külön-külön osztályok voltak a rajzolóknak, a litográfusoknak, rézmetszőknek s a nyomtatással foglalkozóknak.

Az intézet azóta folytonosan bővült, míg végre újabb négyemeletes hatalmas épületfömböt kellett építeni pusztán csak a technikai osztályainak elhelyezésére. Az egyes sokszorosító ágakat ebben a következőképp rendezték el:

A litográfiai osztály a földszintre került, mert a nagyszámú gépek működése az egész épületet rezgésben tartván, az emeleti elhelyezés megnehezítené az élesebb fölvételeket. Ez az osztály óriási kiterjedése révén valóságos látványosság; majdnem az egész földszintet elfoglalja, s csupán a közmeglemez-csiszálódnak meg a könyvkötészetnek jutott mellette egy kis hely. Hogy a berendezése abszolút modern és nagyszabású: szinte magától értődik.

Az első emeleten van a több mint 800 négyzetméternyi területet elfoglaló hatalmas gépterem, amelyben 20 gyorsajtó, 24 kézi sajtó meg 6 réznyomó sajtó működik majdnem folytonosan. A gyorsajtók közül csak 3 könyvnyomdai, a többi litográfiai nyomtatáshoz való. A kézi sajtókat átnyomásra és próbanyomtatványok készítésére használják.

A második emeleten vannak elhelyezve a technikai vezetőség helyiségei, a kémiai és fizikai laboratórium, a könyvtár meg egy kísérleti celokra való litográfiai laboratórium. Ugyanígy találjuk meg a litográfiai meg fotolitográfiai osztályokat is. Az első főképpen kiegészítő munkálatokkal, valamint a térképeken kívül előforduló nyomtatványok rajzának elkészítésével foglalkozik. Itt tartják nyilván a litográfiai köveket és lemezeket is. — A térképek reprodukálása az egyszerűség és gyorsaság szempontjából fotolitográfiai uton történik. Nehéz kérdés volt azonban, hogyan rendezhessék be ezt az osztályt úgy, hogy a számos kópiák előállításaihoz legyenek s a közvetlen másoló eljárást mindig biztosan gyakorolni lehessen. E célból egy kúrgó épület-szárnynak a földelt másoló-teraszra alakították át, s hogy por ne keletkezhessek nagyobb mértékben: kertet is csináltak rája. Az egyik sarokban üvegház van, hogy esős időben is lehessen másolni. Itt azonkívül negyven ezer gyertyafény-erősségű fényvetőt is alkalmaztak, hogy a téli hónapokban gyöngye nappali fény mellett is jól másolhassanak. A fotolitográfiai osztály mellett kicsiny szedő-osztály is van berendezve, ahol a térképek szüvegfüllratát sít. szedik le.

A harmadik emeleten van a rézmetsző- és hellogravúr-osztály. Az utóbbiban történik a maradandóbb értékű térképek formáinak elkészítése, valamint retuszása. Művészeti reprodukciók is készülnek különben itt. Ugyancsak ezen az emeleten van elhelyezve a nagyszabású galvanoplasztika is.

A negyedik emeleten találhatóak a nyílúartartó helyiségek, valamint itt tanyázik egy sereg az épület őrzésére kiválasztott katona is. Az épület egy másik szárnyában van még belőlük több is: összesen vagy három-négy század.

Az éjtszakai meg nappali alvás különbsége.

A párisi tudományos akadémián Vaschide professor érdekes előadásban számolt be e tárgyú megfigyeléseiről. Negyvenegy emberre terjesztette ki kísérleteit és megfigyelését; a negyvenegy közül négy volt olyan, aki rendszeren éjtszaka dolgozott. Jelentéséből — amely újságzsedőinket különösen érdekelhetné — közöljük a következő pontokat: 1. Kinyugvás tekintetében a nappali alvás nem ér föl az éjtszakaival, bárminő hosszú legyen is a tartama, s bárminő foglalkozású ember is szorúljon rá. Sokkalta fölületesebbnek és szaggatottabbnak nevezhető az éjtszakai alvás. 2. Szervezetünk mindama funkciót (szlüműködés, lélekzés), amelyeket éjtszakai alvás idején önmaguktól csökkennek, illetőleg lassúdnak: nappali alváskor kifejezetten zavarokat üntetnek föl mind a ritmus, mind pedig a tartósság dolgában. A nappali alvás csak nagyon ritkán — nagyfokú szellemi vagy testi elfáradás esetében — van olyan mély, mint az éjtszakai alvás. 3. A megszokás viszonylag megnyújtja a nappali alvás tartamát, de ehhez a megszokáshoz hetek, sőt hónapok is kellene. 4. Valami csodálatos összefüggésnek kell lennie az éjtszaka sötétisége és a mély alvás között. Nagy fáradtság esetében a nappali alváskor sokkalta gyakrabban fordul elő, mint az éjtszakai alvás.

hogy tulajdonképpen nem is alszunk, hanem csak fizikai benuulás vesz rajtunk erőt; e benuulás a lélekre nem terjed ki, hanem csak gyöngge hallucinációt okoz. 5. A nappali alvás közben való álmodás jóval logikusabb és a valóság-nál közelebbi járó, mint az éjszakai alvás közben való; az elszunnyadás nappal hamarabb bekövetkezik, éppen úgy a fölébredés is. 6. Minőség tekintetében a nappali alvás a félébredéshez is. 6. Minőség tekintetében a nappali alvás a félébredéshez is. 6. Minőség tekintetében a nappali alvás a félébredéshez is.

Az izland-szigeti hírlapirodalmi állapotokról.

Az ember alig gondolná, hogy ezen a óán uralom alatt levő fagyos szigeten mennyivel különbek a kulturális állapotok, mint nálunk. A demokráta alkotmány, a gazdasági viszonyok meglehetősen nivelláltsága, s a lakosok józan életfelfogása következtében ott már nincs olyan fölött ember, aki analfabéta volna. Sőt mi több: az egész lakosságot rendkívüli értelmesség és kiváló irodalmi érdeklődés jellemzi. Ez a magyarázata annak, hogy az összesen csak mintegy 80000 lakost számláló szigeten pusztán a könyvnyomdai uton nyomtatott újságoknak 18 a száma, a folyóiratoké pedig 12. Ezenkívül az északamerikai tengerparton elszórt Izlandi telepítvényeknek is van vagy 7 újságuk meg 2 folyóiratuk, s bizony ezeket is széltében olvassák Izland szigetén. A hektografált meg kézzel másolt újságoknak pedig se szeri, se száma. A sziget lakosaira nézve azonban igen nagy a fontosságuk, mert úgyszólván föntartják a köztük az összeköttetést; közzik a községekben meg a környékbeli majorokban elfordult helyi érdekű eseményeket, a hajók érkezéséről és távozásáról szóló híreket, az érdekesebb kereskedelmi tudósításokat, árjegyzéseket stb. stb. A hektografált lapokat házalók hordják széljell az egész vidéken; egy-egy példányt 10—20 érért adnak el, s a beviló folyó összeg egy része az ő zsebükbe vándorol. A házaló idővel rendszerint maga is fölcsep újságírónak. Hektografot vásárol s megtelpszik valamelyik községekben, este buzgón másolva, nappal pedig árusítgatva a maga kicsiny újságát. Csakhamar kerül egy-két mecénás is jól fizető hirdetőik képeiben. Az újság kiadó-szerkesztője tollasodni kezd, s egyszerűen csak rászánja magát, hogy kézi sajtót meg egy halál betűt vásároljon részletfizetésre. A nyomtatást és a szerkesztést persze ő maga végzi, hiszen ellette a mesterfogásokat valamelyik szomszédos kartársra nyomdájában. A lap is szépen fejlődik. Szerkesztője megtanulja az ollózást is; s a nagyobb kallberű újságokból érdekesebb híreket vadgós ki a lapja számára, tárcát, folytatásos regényszöveget tőm be, regénymellékletet ad stb. Így lesz a picinyke hektografált újságocskákból idővel számat tevő, tekintélyes napi lap, amelynek előállítására egész közepesebb nyomdát foglalkoztat. Kevesebb körülményességgel és kisebb kockázattal alig is lehetne a nyomdaalapítást elképzelni, mint az ottan történik. De megjegyzendő, hogy a tizenkilencedik század elején még egyáltalában nem volt a sziget lakosságának újsága. A szokatlanul gyors fejlődést azzal igyekeznek megokolni, hogy a könyvnyomtatásnak szabad ipari jellege van a szigeten; de hát ez nálunk is megvan, s mégis elég gyarlóak a kulturális meg a hírlapirodalmi állapotaink.

Gutenberg János sírjára vonatkozó kutatások.

Mainzban mostanában földadás közben temetőféle helyre akadatok, s emberi csontokat is találtak meglehetősen számmal. A mainzi sajtó e leletek hírére fölveletie azt a kérdést, vajjon nem-e az ásatások helyén kellene keresni a könyvnyomtatás föltalálójának a sírját is. Ez a kérdés olyan, hogy nem lehet rája egykönnyen megfelelni. A tradíció szerint a most folyó ásatások helye körül kellene keresni Gutenberg sírját. De ezt még a tudományos kutatások is megerősítik. Mint a nagy föltaláló egyik rokoná-

nak, Gelthus Ádámnak 1468-iki közléséből kiünik, a franciskánusok templomába temették annak idején Gutenberget. Ezt a templomot kétszáz esztendővel azelőtt építették, s 1577-ig maradt meg a barátok birtokában. Ottan állhatott körülbelül, ahol — Mainzban járt szaktársaink talán még emlékezhetnek a város e részére — a mostani Krempelmarkt terül el. 1577-ben a jezsuitáké lett a templom, 1742-ben lebontották, 1746-ban fölépítették, 1793-ban tűzveszedelem pusztította el, s romjait 1809-től 1816-ig iakarították el. Egy frankfurti patricius, Glauberg János (1681—1733) látta még a nagy föltalálónak fából faragott sírját. Egy a frankfurti városi könyvtárban levő "Alte Dinge der ehrlichen Stadt Mentz" című könyvben ennek a Glaubergnek német nyelven írott következő megjegyzése olvasható: "Henchin zu Gudenberg meghalt s előéi mellé temették a ferencrendiek templomába; insignium gentilitiumai ugyanott vannak fölakasztva." Ezek szerint tehát nem lehetetlen, hogy Gutenberg sírjának még nyomára akadnak.

Adatok Dürer Albert magyar származásához.

A Deutscher Buch- und Steindruckerk egyik kiváló munkatársa, Hennig Pál közöl Neudörfer János nürnbergi szépfőnöknek, Dürer Albert kortársának a följegyzéseiből egy egész sereg a nürnbergi művészekre vonatkozó adatot. A Dürerre vonatkozóak ezek közül olyanok, hogy általuk kétségkívül beigazolódik a nagy mester származásának magyar volta.

Dürer Albert — mint Gesner Konrád írja — 1471-ben született. Anyja, akit szintén Alberinek hívtak, Magyarországon született, nyolc mérföldnyire Várodtól lefelé, Eytas (Ajtós); innen: Tüzer — Tüzer — Ajtósi) nevű faluban, nem messze a Julas (Gyula!) nevű kicsiny városkától. Az öreg Dürer, minekutána vándorútjában megjárta Németalföldet, 1455-ben Lörinc napján Nürnbergbe érkezett. Itt egy darabig Haller Jeromos szolgálatában állván, felettül egy időre Borbálával, a tizenöt-estendőös Borbálával. Ezzel a Borbálával 1468-tól 1492-ig tizenhét gyermeket születtetett Dürer, köztük a harmadik volt az 1471 május 20-án nemzett Dürer, köztük a harmadik volt az 1471 május 20-án született későbbi nagy művész Albert. Miután ez az Albert írni és olvasni megtanult, aranyműves-mesterségre fogták, s írt és olvasni megtanult, hogy Krisztus szenvedéseit hét ízben kiűgy megtanulta, hogy Krisztus szenvedéseit hét ízben kiűgy írtelbe. Apja nagyon örült a fiú haladásának, s szerette is volna az aranyművészségben megtartani, de az utóbbi mindennáron festővé akart lenni. 1486-ban András napján tehát három esztendői tanulási időre Wohlgemuth Mihályhoz adták a fiatal Albertet. A három esztendő lejártával, illedezőleg 1490 husvétja után útra kelt; bejárta Németországot főleg a Németalföldet, s Velencében is szép dolgokat festett. Négy évi vándorlás után visszatérve szüleivel, 1494-ben megnősült, de nem valami jól, mert felesége főseny, házsártos és veszekedő asszonyszemély vala. Dürer Albert nagy esze, művészetéhez való kedve és szorgalma kiviláglik az ő nyomtatás alá adott s geometriáról, perspektíváról meg ardeklődéséről, valamint az emberi test szimmetriájáról és arányairól szóló könyveiből; éppen úgy a Miksa császár tisztelgetésére készült s fába metszve lenyomatott "Triumphletele" ből is. E munkáját, festményeit és sok kézi rajzát pferje" ből is. E munkáját, festményeit és sok kézi rajzát pferje" ből is. E munkáját, festményeit és sok kézi rajzát pferje" ből is. E munkáját, festményeit és sok kézi rajzát pferje" ből is.

oltárképet festett, éppen így a Szent-Katalin-templomban is, valamint azt a Mária mennybemenetelét ábrázoló oltárképet is, amely a frankfurli domokosrendek kolostorába került. Ami képmást, történelmi vagy egyéb képet Isten s egyébűtt aquarellben, gummis vagy olajos festékekkel festett: össze sem számolható, mert annyiféle hordták széjjel azokat. Mint a geometriáról, szimmetriáról és perspektiváról írott könyvel is bizonyítják: kitűnő találékonysággal élcekedhetett. Ezenkívül kitűnően vázolt és rajzolt papírosra, pergamentre, fára és egyébre, jól tudta vétni a fémeket, gyakorlott rézmetsző, tökéletes festő volt. Domborítani, formálni fában-kőben egyformán tudott kicsinyben-nagyban, s minden elképzelhető módon. Szóval: aml a festészettel kapcsolatos művészet, abban valamennyiben olyan kiváló volt Dürer, hogy bár akadhat ember, aki egyik-másik dologban az övével egy-értékűt produkál, de már olyanra nehezen találunk, akl úgy mint ő, annyiféle Isteni adománnyal volna megáldva. Érdemelt pedig még öregbit az, hogy oly időben tanult, amikor a művészetek — mint az őelötte készült otromba fa- és rézmetszetek, valamint festmények bizonyítják — tökéletesen el voltak hanyagolva. Ép ezért a természetes kívül úgyszólván senkiből sem meríthetett Dürer.

Az eddigiekben — az érdektlenebb részek elhagyásával — közöljük Neudörfer Jánosnak Dürerre vonatkozó főljegyzését. Ez a Neudörfer is kiváló művész-ember volt. Nem festett ugyan oltárképeket, szobrot sem faragott fába-kőbe, de megteremtette a fraktur belők alapját. És ezzel már elég fésztes helyet vívott ki a művészetitörténelemben.

Neudörfer János különben 1497-ben született Nürnberg városában. Apja jóhírű szűcsmester volt, ő pedig a szépírás tanulására adta magát. Mert bár a könyvnyomatás akkor már virágában volt: a szépírók, az úgynevezett módosítók még mindig keresett emberek voltak. Sok-sok oly dolgot írtak még akkoriban, aml később a könyvnyomatás munkakörébe került. S az írás szépségére sokat adtak; az igazán szépen író módosítók nagy megbecsülésben állottak.

Neudörfer tehát szépírói iskolát alapított, amelyben számtalan tanítványát részesítette oktatásban. Dürerhez közel állván, ennek szellemében működött élete fogyatág. Talán Dürer hatásának tulajdonítható, hogy díszesebb munkálhoz Neudörfer oly bőségesen használta az aranyat s a színeket.

Szerkesztőségünkhez beküldött nyomtatványok.

Gyönyörű, a maga nemében eseményszámba menő meghívó érkezett Gyomáról. A Kner-jubileumra szól ez, s valószággal remekeltek véle a csinálók. A háromosztatú összehajtható kartonlapon fölül vastagabb, alul meg oldalvást vékonyabb keret fut körül; a halovány zöld alapra nyomtatott keretnek nagyobb zöld és kisebb vörös kockák az

alkotó elemel (már a kockáknak ebből a nagyságbell különbségből is meglátszik, hogy a tervező mennyire flesztában van a színharmóniával); fönt közéűtt van a derék jubilánsnak aranszínű domborított mellképe. E dombornyomaton különben érdekes tipográfiai fogást látunk: a dombornyomat hátterére előbb zöld alapot nyomtattak, s amikor aztán erre az arany került: az alul levő zöld palfnás hatásúv tette a plaqueette-hatásos dombornyomat hátterét. A szöveget a hajtásnak megfelelően oszlopos dísz választja háromfelé. Az oszlopokból rózsafüzér ágazik ki a mezők alján levő, lényadarabokból összeszedett virágcserepekhez. Kaszás Sándor szekszárdi nyomdájából néhány akcidens nyomtatványt kapunk. Valamennyi kész bizonyítéka az újdonsült nyomdatulajdonos jó ízlésének és szaktudásának. Egyéb beérkezett nyomtatványokról a jövő füzetünkben.

Szerkesztőségi meg kiadóhivatali üzenetek.

Többeknek. A Magyar Nyomdászok Évkönyvénel a szerkesztőségi zárlat augusztus hó 1-je. A szerkesztő szívesen fogadja olyan szaktársak dolgozatait is, akikhez nem küldött közremunkálásra fölszólítá külön levelet. Technikai és egyéb okoknál fogva különben az idén jóval több szöveg fér majd az Évkönyvbe, mint amennyi a tavalyiban van. Legsürgösebb azonban a mellékletek sív. vázlatainak meg lemezének a beküldése. Ezeket kérjük lehetőleg haladéktalanul a szerkesztőhöz juttatni, hogy a címkografáltatási, nyomtatási sív. munka racionálisan beosztható legyen.

S., Budapest. A Szakkör jubileumi pályadíját Bárány Nándor szaktársunk vltte el. Abszolút bersű, pompás munkát végzett. Ő különben a nyertes a Nyomdász-Évkönyv és Utí Kalauz tavalyi címlap-pályázatának is. Ha tekintetbe vesszük fiatal korát, s már meglévő egyéb képzettségét is: el sem tudjuk képzelní, hová fog még fejlődni.

Többeknek. A Grafikai Szemle jövő füzetének zárlata július hó 22-ike. Amennyiben azonban hosszabb közleményről van szó, ajánlatos ezt a hónap 15-ikéig beküldeni, mert a zárlat ideje körül rendszeren szorulunk már hely dolgában. A mellékleteket lehetőleg mindig 20-ikáig kérjük beküldeni, hogy az esetleges konfekcionálásukhoz meglegyen a kellő idő. A júliusi Grafikai Szemle példányszáma különben 1700.

P., Budapest. Köszönjük. A rajz alján egy kicsit módosítani fagunk, hogy az egész kompozíciónak kiinduló-pontja biztosabban legyen föllismerhető. Különböznen igen jó dolog.

U., Bécs. Levele kisse késve érkezett. A benne foglalt adatokat azonban alkalom adtán föl fogjuk használni.

Kovács Gyula, Kolozsvár. Levelét sürgős elintézés végett átadtuk a tanfolyami adminisztrátornak. Közremunkálását nagyon kérjük. Szívélyes üdvözlétünk a kolozsvárlaknak. Egyebekről tér szűke miatt levélben vagy a jövő füzetben.

Hivatalos rész.

Választmányi ülés 1907. évi június hó 18-án.

Jelen vannak: Tanay László elnök, Pallók Simon I. alelnök, Morácz Jenő I. titkár, Bozák István pénztáros, Sárlos Lajos ellenőr, Boros Dezso II. leltáros, Bárány Nándor, Enyedi János, Fekete Béla, Gyöngyösi Sándor, Kún Kornél, László Dezso, Novitzky N. László, Spitz Adolf és Stella Márton választmányi tagok, továbbá Novák László, a szaktanfolyamok vezetője, s Wanko Ulmas szaktanfolyami adminisztrátor. Igazolva távol: Ifj. Aigner Antal II. titkár, Hahn Már I. leltáros és Stefán László választmányi tag.

Tanay László elnök az ülét megnyitván, a mult ülés jegyzőkönyve fölolvastatik és hitelesítettik.

Elnök bejelenti, hogy a Grafikai Szemle és a szaktanfolyamokra vonatkozólag beadott indítványok ügyében kiküldött bizottság a jövő havi ülésen teszi meg jelentését. Ezzel kapcsolatban Novák László a

szaktanfolyamok vezetői állásáról lemond. A választmány a lemondást egyelőre további intézkedésig tudomásul veszi.

Kner Izlór gyomal nyomdatulajdonosa e hó 23-án Ünnepi nyomdászadónak huzonötödik évi fordulóját. Tekintettel arra, hogy nevezett nyomdatulajdonos a magyar nyomdászat fejlesztése körül elvölthetetlen érdemeket szerzett: elnök indítványozza, hogy a Szakkör az ünnepi len képviseltesse magát. A választmány az ünnepi lyre elnököt, titkárát és pénztárost küldi ki.

A pénztári jelentés és a tagadgi forgalomról szóló kimutatás tudomásul vétetik.

A Szakkör tervezett nyári kirándulása pedig július hónap 14-ikére füzetik ki.

Az alakulófélben levő Magyar Exlibris-Egyesület fölszólítja a Szakkört a belépésre. A választmány a belépést elülleg kimonója, s az alakuláson való képviselésével a Szakkörnek Prüner Arnold választmányi tagot bizza meg.

Bevétel.

Pénztári kimutatás az 1907. év május haváról.

Kiadás.

Áthozat a múlt hóról	5212	—	Házbér április hóra	10	—												
10 db hitelszövetkezeti részlegy á 10 K	100	05	Pénzt. házt. díja 1906. (30 ar.), II. részlet	168	75												
Gutenberg-szabó-alap	421	05	Különf. adm. portókölts. helyb. és vidéken	9	78												
Ács-Mihály-alap	532	25	Lemezvéset a Grafikai Szemléhez	6	—	200	53										
			(seh "Tipografia" előfizetése 1907-re	6	—												
			Készpénz e hó végén			5440	30										
			10 db hitelszövetkezeti részlegy á 10 K			100	—										
			Gutenberg-szabó-alap			421	05										
			Ács-Mihály-alap			532	25										
Tagsági járulékokban befolyt:																	
Államnyomda	5	40	Szakirodalmi alap:														
Hihenaem	17	40															
Berkoultz-nyomda	3	—															
Bichler-nyomda	—	—						Készpénz e hó végén									
Bróza Ottó	2	40													847	83	
Budapesti Hírlap	3	60						Szaktanfolyam:									
Buschmann Ferenc	5	40															
Egyetemi nyomda	4	80						Nagyváradai föltalvasás és kiállítás ..									
Favárosi nyomda	6	60													30	—	
Franklin	43	80						Sas és Bauer papíros-számlája									
Franklin-flók	6	—													11	64	
Galitzenstein	4	80						Villanyos áramért									
Gelléri és Székely	3	—													4	75	
Globus	10	80						Főnökögyesület körlevélének nyomtatása									
Grafikai Intézet	3	—													12	—	
Hamburgi és Birkholz	3	60						Carmine számlája Műser-lem. s fest.-ért									
Hiedvig Sándor	1	80													21	46	
Hornvánszky	7	20						Egyéb kiadások:									
Hungária	1	20															
Jókai-nyomda	5	40															
Károlyi György	1	20											Utókérdő:				
Kellner Ernő	1	20															
Kertész József	4	20											Hőmezővásárhely 8.40, Gyoma 3.—, Szekszárd 6.—, Győr 18.60, Székesfehérvár 10.20, Temesvár 44.40, Szabadka 6.60, Szeged 9.60, Nagybecskerek 7.20, Debrecen 18.60, Kassa 13.20, Mahács 3.—, Árad 39.—, összesen a utókérdő				
Klein Vilmos	1	20															
Korvin testvérek	3	—											Egyesektől (részletezése a következő oldalakon)				
Közleégi nyomda	—	—															
Légrády	7	20											Ebből 10 százalék a szakirodalmi alapra				
Lengyel Lipót	1	—															
Löbl D. és fia	1	20											Szakirodalmi alap:				
Markovits és Garai	3	—															
Márkus Samu	13	20	Áthozat a múlt hóról														
Műv. menetlegy-nyomda	5	40													56	52	
Molnárak Lapja	3	—	10 százalék a főpénztárból														
Nagy Sándor	5	40													7621	81	
Ű Nap	1	20	Egyéb kiadások:														
Neuwald Illés utóadó	1	—															
Othon-nyomda	1	80	Utókérdő:														
Pallas	21	—															
Pannonia	1	80	Hőmezővásárhely 8.40, Gyoma 3.—, Szekszárd 6.—, Győr 18.60, Székesfehérvár 10.20, Temesvár 44.40, Szabadka 6.60, Szeged 9.60, Nagybecskerek 7.20, Debrecen 18.60, Kassa 13.20, Mahács 3.—, Árad 39.—, összesen a utókérdő														
Pátria	—	—													187	80	
Pester Lloyd	—	—	Egyesektől (részletezése a következő oldalakon)														
Pesti könyvnyomda r.-t.	46	80													40	80	
Posner K. L. és fia	8	40	Ebből 10 százalék a szakirodalmi alapra														
Radó Izor	1	20													56	20	
Révai és Sziamon	3	60	Szakirodalmi alap:														
Richter J. Ede	6	—													791	31	
Rózsa K. és neje	5	40	Áthozat a múlt hóról														
Stephaneum	11	40								56	52						
Székesfehérvári házi nyomda	6	60	10 százalék a főpénztárból														
Szent-László-nyomda	2	40								7621	81						
Thalia-nyomda	—	—	Egyéb kiadások:														
Világosság-nyomda	19	20															
Weisz L. F.	4	20	Utókérdő:														
Wodianer Fülöp és fia	7	20															

Nouák László bejelenté, hogy az Évkönyv-pályázatra mindössze egy pályamű érkezett be. Mivel a beérkezett pályamű abszolút becsú, indítványozza, hogy a pályamű a munka készítőjének, Bárány Nándornak kiadassék, mígh a választmány hozzájárul.

A választmány elhatározza, hogy a Gépmezterek és Nyomók Körével a Gutenberg-afthonbell helyiségre vonatkozó szerződést az egész bérleti időre kéri meg.

Stalla Márton indítványozza, hogy a Szakkör kérje föl a székesfőváros tanácsát, hogy a három-négy éves nyomdász-losoktat utalja át a szakintézményekbe. Indítványozza elnök felszólalására indítványát mint előszerűtlen visszavonja.

A Szakkör huszonöt-éves jubileumának rendezésére öttagú bizottság küldetik ki, melynek tagjait I. alelnökön és pénztárosan kívül Gyöngyösi Sándor, Marócz Jenő, Spitz Adolf és Stalla Márton szakértőnek választottnak meg.

Boros Dezső kérdésére Nouák László, mint az Évkönyv szerkesztője kijelenti, hogy az Évkönyv lehetőleg november végén meg fog jelenni. Útján vége.

Marócz Jenő, titkár.

Tagsági forgalom 1907 május hónapban. Beléptek a Körbe: Kudlik Sándor (Molnárak Lapja), Bugyi János, Molnár J., Nyerges Ágoston (Stephanoum), Miltmann Sándor, Prák Jenő (Pátrla), Gross Samu II. (Schmidl Sándor), Aradi János, Czutor Ede, Erdel Sándor, Földvári Nagy Imre, Józsa János, Koudcs Sándor, Kurucz János, Mészáros Lajos, Münz Rudolf, Oláh Sándor, Pallák Jenő, Szakál Mihály, Szelei József, Zeiga Sándor (Hámezvudásdórhely), Király Béla (Gyoma), Glätz Ferenc (Pallas), Stanisovszky József (Franklin), Tokay Ferenc (Gallitzenstein), Keresztúri István (Berkouits), Schlesinger Ferenc (Globus), Csizy Elemér, Schönbald Leó (Pestl részvénnyomda), Friedl Károly (Ráza), Katza Antal (Nagyberek), Manori Ede (Grafikai Intézet), Horváth Bálint, Bába Imre, Ikaics József, Ikaics Péter, Kiczal Antal, Kállánovits István, Martonosi János, Mahár József, Petrouits Milorád, Uly István (Szabodák), Bukna P., Kalisch Már, Schmidt Rudolf, Weissenstein Zsigmond (Kassa), nyitral helyi csoport, Walter Lajos (Léblowitz), Bozó János, Maniu Uozul, Teodor Péter, Szabó Károly, Gramás Alajos, Szameth Adolf (Arad). — Meghalt: Kovács József (Pátrla). — Hátulak miatt tárlendők: Prager Adolf, Taub Emil (Besztercebánya), Adelman János, Csengeri Dezső, Türk Dávid, Ujházi Miksa, Welth Márk (Posner), Schwarz Dezső (Győr), Guttmann Árpád, Mészáros Gyula (Franklin), Goldstücker Emil, Szendefi Dezső (Hedalg), Bőhöny László (Molnárak Lapja), Dabler János (Stephanoum), Sonnenfeld Rezső (Athenaum), Jakobszen Károly (Buschmann), Fauszek Károly, Keneszl Árp., Knipp Ferenc (Pestl részvénnyomda), Éllás Sámuel, Uirág Aladár (Karuln testvérek), Béres Károly, Grünberg Salamon, Fleisch Vilmos, Neufeld Dezső, Fischer Manó, Tegyél Károly, Krausz Adolf, B. Szabó Lajos, Jakabik Antal, Máthé István, Breitner Vilmos, Körschner Adolf, Kepes István, Donóth Ármán, Plicz Károly, Hódy József, Hujber István, Martllas Ferenc, Münz Károly (ismeretlen tart.). — A hó végén 11 tb., 1255 rendes, összesen 1266 tag.

Tagsági járulékokban egyesektől befolyt (l. pénztári kimutatás): Pallák Jenő 1.20, Madl Sándor 1.80, Uarga István 1.20, nyitral helyi csoport 7.20, Koudcs József 1.80, Hegedűs Péter 1.80, Rosenberger I. 3.—, Steininger Ign. 1.20, Breiteneker Mih. 1.20, Légárd József 1.20, Diászegi Kálmán 1.20, Halász Kálmán 1.20, Ábrahám Leó 1.20, Gross Samu 1.20, Schwarz Ámbros 0.60, Stern Sándor 0.60, Keszler Vilmos 0.60, Lackenbach Artur 0.60, Brilák Ádám 0.60, Landberger Miksa 0.60, Boskovicz Márk 0.60, Schwarz László 0.60, Farkas Lajos 0.60, Wolf Antal 0.60, Wolf Sándor 0.60, Uly Imre 0.60, Burger Béla 0.60, Bogár Ignác 0.60, Krausz N. 0.60, Telchner Jakab 0.60, Skodnitz Jakab 0.60, Bruck Andor 0.60, Landmann Gyula 0.60, Gadl Benő 0.60, Köntler Aladár 0.60, Ecker Sándor 0.60, Walter Lajos 0.60, Halapha Pál 0.60, összesen 52.80 korona.

Pályázat a Grafikai Szemle műmellékleteire.

A Könyvnyomdászok Szakköre választmányja 1907 március 12-én tartott ülésében elhatározta, hogy pályázatot hirdet a Grafikai Szemle 1907-iki műmellékleteire. A pályázati feltételek a következők:

A választmány elhatározta, hogy a Grafikai Szemle 1907-iki mellékletei közül a legjobbnak talált ötöt díjazza, még pedig kettőt harminc-harminc, háromat pedig husz-husz koronával. A harminc-koronás pályadíjak egyike fővárosi, másika pedig vidéki szakértőnek adandó ki. A husz-koronás díjakra vonatkozólag nincs ilyen irányú korlátozás. Az öt pályadíjon kívül kiostásra kerül azonban öt ellamerő oklevél is, szintén minden korlátozás nélkül. Mind a díjakra és ellamerő oklevelekre nézve a döntés az 1908. évi január havi választmányi ülésnek tartatik fenn.

A Fővárosi Nyári Színházba, a Vigaszínházba és az Uránia tudományos színházba 25—50%-kal mérsékelt jegyekre jogosító utalványok kaphatók a pénztárosnál (VIII, József-utca 23. sz., II. 18; vasárnap délelőttönként a körhelyiségben), valamint a Hungária-fürdőbe szóló kedvezményes jegyutalványok is. A színházjegyekre szóló utalványok ára darabankint 4, a fürdőjegyekre szólóké pedig 2 fillér.

A Szakkör t. tagjait kérjük, hogy mindennemű handikrávaltatózást, úgy az abba való be-, mint kilépést haladéktalanul adják tudtul a Kör pénztárosának (lakik: VIII, József-utca 23. sz., II. em.), mert csak így kaphatják meg pontosan az őket megillető kiadványokat és meghívókat. Elég erre a célra egy egyszerű levelezőlap.

Szerkesztők Tanay József és Nouák László. Kiadótulajdonos a Könyvnyomdászok Szakköre. — Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest U, Hold-utca 7 (telefon 36—02). Nyomatott a Pestl Könyvnyomda R.-T. által. Előfizetési ár: egész évre 4 kor., fél évre 2 kor. Egyes szám ára 40 fillér.

A Grafikai Szemle hirdetéseinek szabott árai:

a) Egész oldalnyi hirdetésé:	egy évre	240.—	kor.
„	„	fél évre	130.—
„	„	negyed évre	70.—
„	„	egyszeri közlés	30.—
b) Fél oldalnyi hirdetésé:	egész évre	130.—	„
„	„	fél évre	70.—
„	„	negyed évre	40.—
„	„	egyszeri közlés	20.—
c) Negyed oldalnyi hirdetésé:	egész évre	70.—	„
„	„	fél évre	40.—
„	„	negyed évre	25.—
„	„	egyszeri közlés	13.—
d) Nyolcad oldalnyi hirdetésé:	egész évre	40.—	„
„	„	fél évre	25.—
„	„	negyed évre	15.—
„	„	egyszeri közlés	8.—

Az apró hirdetések ára az első közléskor pett soronkint 40 fillér; minden további közlés ötven százalékkal olcsóbb.

! Nagy díj !

KAST & EHINGER

1838 6. m. b. H. 1878

világhírű gyárművel a st.-louis-i világtólállásán a legmagasabb díjjal lettek kitüntetve. — Főgyárak: Berlinben, New-Yorkban és Chicagóban.

Képvisele Ausztria-Magyarors. részére:

Carmine Hugó
Budapest, Bécs, Prága.

A magyar állam nyomdászattör- ténelmi térképe

Tervezte és magyarázó szövegét írta:
 FIRTINGER KÁROLY.

Ára helyben 60 fillér, vidékre 70 fillér.
 Az Évkönyv megrendelői féláron kapják.

Ezidei Évkönyvünkben van még eladásra szánt példány.
 Nagyobb megrendelések esetében — míg a készlet tart —
 részletfizetésre is kaphatók Bozsik István pénztárosunknál
 (VIII, József-utca 23) helyben 3, vidékre 3.30 koronáért.

Nyomdai faktor,

ki éveken át külhoni nyomdáknak mint első akcidens-szedő,
 korrektor, revizor és mint faktor működött, a magyar és
 német levelezésben teljesen jártas, — visszatérendő, a fő-
 városban vagy a vidéken megfelelő állást keres. Címe:
 Buchdrucker A. Knappe, Berlin S. 42, Wassertorstr. 39.
 Közvetítésért tiszteletdíj!

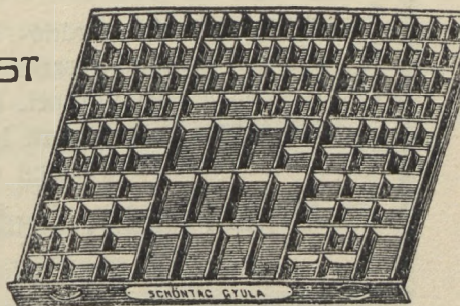
SCHÖNTAG GYULA

szakasztalos

BUDAPEST
 VI, Váci-körút 51.

Kis antifuaszek-
 rény 6 K 40 f.
 Nagy szekrények
 8 K 40 f.

Árjegyzék ingyen és
 bérmentve.

SCHÖNTAG GYULA

MAGYAR NYOMDÁSZOK ÉVKÖNYVE

Szerkeszti: NOVÁK LÁSZLÓ

KIADJA A KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRE

1907

HUSZONKETTEDIK ÉVFOLYAM

Karácsonykor jelent meg igen díszes
 kiállításban. Terjedelme mintegy 10 iv,
 műmellékleteinek száma 45. Kiállítás
 és tartalom dolgában fölülmúlja az
 eddigi köteteket. — Ára 3 kor., postán
 küldve 3 kor. 30 fillér. Megrendelhető
 a Könyvnyomdászok Szakköre pénz-
 tárosánál: Bozsik István szaktársnál,
 Budapest VIII, József-utca 23. szám.

Főraktár és iroda:

MÜLLER TESTVÉREK, Budapest V, Súlyom-utca 13.

Kurzweil János és Társa egyesítve: Berger & Wirth

lipcsei festékgyárosokkal. — Budapest IX, Márton-utca 19 (telefon 56-64).

Első magyar könyv- és könyomdai festék-
és hengeranyag-gyár.

FIÓK-GYÁRAK: BERLIN, BARMEN, FLORENC, LONDON,
NEW-YORK, PÁRIS, SZENTPÉTERVÁR.

Újság-, mű-, illusztráció-, díszmű- s mindenféle színes festékek, kencék, bronzok a grafikai iparágak részére. Henger-öntő műhely lapos és körforgó gépekhez. Olcsóbb és jobb a házi öntésnél. Patent, Victoria és Bianca hengeranyag kockázott és sima táblákban. Szedővasak igazítható feszítővel, szabadalm. saját találmány, 47.004. és 53.406. számú osztrák-magyar szabad. Számos helyen kitéve.

Városi iroda: Budapest V, Aulich-utca 7 (telefon: 76-44).

Legrégibb
gyorssajtó-
gyár
a hírodalom-
ban.

Magyar gyorssajtó-gyár

Kaiser L. Fiai

Budapest, VIII. ker., József-utca 56. szám.

Legrégibb
gyorssajtó-
gyár
a hírodalom-
ban.

TELEFON :
54—48.

Egyszerű gyorssajtók vasuti szerkezettel, 2 és 4 hengerrel. Egyszerű gyorssajtók körbenfor-
gással, 2 és 4 hengerrel. Kromó- és autotípi-
gépek front-kirakóval vagy a nélkül. Rotációs
és két szint nyomó gépek. Gyorsan futó "Rapid".
Meglepő munkaképesség: óránként 1800 pél-
dány minden megerőltetés nélkül. A legtökélete-
sebb festékdörzsölés. Erős és szilárd szerkezet.
Könnyű és pontos járás. Maszatolás kizárva.

CHECK-CONTO :
9164.

!! Mindenki, mielőtt gépet venne, saját érdekében kérjen ajánlatot !!

Megjelent

és a Grafikai Szemle kiadóhivatalában (Budapest V, Hold-utca 7. sz.), valamint Bozsik J. szakköri pénztárosnál (Budapest VIII, József-utca 23, II. em. 18. ajtó, avagy Vármegye-utca 11. szám, Franklin-fiók) kapható:

A Könyvnyomdászok Szakköre 1905–1906-iki szaktanfolyamainak értesítője. ◊

Szerkesztették: Tanay József és Novák László.

220 oldal, sok szedés- és egyéb példával. A szakjukban fejlődni óhajtó szaktársak nélkülözhetetlen kézi könyve. Rövid és azért tömör összefoglalásban ismerteti a szaktanfolyamokon előadott tanítási anyagot.

Ára 1 korona.

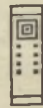
Vidékre 1 korona 10 fillér.

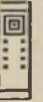
BERTHOLD H., BERLIN SW

RÉZLÉNIAGYÁR ÉS BETŰÖNTŐDE RÉSZV.-TÁRS.

Fiókok: Wien, Szt. Pétervár, Moszkva és Bauer & Co., Stuttgart

Nagy választék különféle keret és betűujdonságokból, rézléniákból, vignettákból és a t. o. Legnagyobb választék orosz betűkből. o Teljes nyomdai berendezések gépekkel és segédeszközökkel. o Szolid kivitel.

Vezérképviselők:

Pusztafi R. és társa, Budapest V, Lipótkörút 17
a kik mintákkal és ajánlatokkal szolgálnak.

Lanston-Monotype

a világ legjobb betűöntő- és szedőgépe.

Magyarországon és Ausztria területén eladja és működésben bemutatja

Alapított
1878. évben.

Carmine Hugó
teljes nyomdaberendezések gyára

Alapított
1878. évben.

Budapest VI,
Király-utca 26.

Wien VII,
Burggasse 90.

Prag II,
Dittrichgasse 1968.

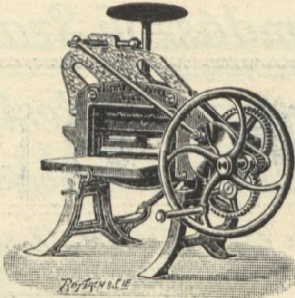
Nyomda-festékek, kencék és
hengeranyagok nagy raktára

Kast és Ehinger

G. m. b. H. stuttgarti és feuer-
bachji gyáraiból.

Fiókgyarak: New-Yorkban,
Berlinben és Chicagóban.

A párisi kiállításon grand
prix-vel és két aranyéremmel,
továbbá a st.-louisi kiállítá-
son nagy díjjal lett kitüntetve.

Josef Anger & Söhne

Gépgyár és
vasöntöde

Wien-Hernals, Hauptstr. 122.

Szállít legújabb és legjobb szerkezetű gépeket könyv- és könyomdák, papiros-gyarak, üzleti könyveket készítő gyarak, könyvkötők, dobozgyártók számára, a legolcsóbban s a legkedvezőbb fizetési feltételekkel.

— MAGYARORSZÁGI KÉPVISELŐJE: —
SILBERER A. úr, Galgócon.

ORMOS GUSZTÁV UTÓDAI
KÖNIG és BAYER
= fotocinkográfiai műintézete =
Budapest VII, Kazinczy-u. 32.

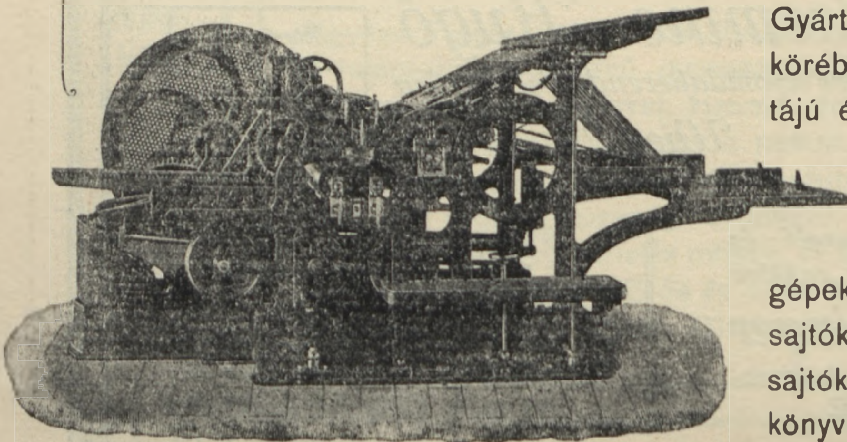
KLISÉK mindennemű képes nyomtatványokhoz a legjobb külföldben.
AUTOTÍPIA. ≡ KROMOTÍPIA.
≡ FOTOTÍPIA. ≡ FOTOLITO. ≡

— Házonkülli felvételek. —

Magyarország egyedüli gyorsajtógyára.

Wörner J. és Társa

==== Budapesten. ====

Gyárt a sokszorosító ipar körébe vágó mindenféle fajtájú és nagyságú gépet, és pedig: könyvnyomdai gyorsajtókat, körforgású nyomógépeket, könyomdai gyorsajtókat s könyomdai kézi-sajtókat, valamint különféle könyvkötő-gépeket.

Egyszerű könyvnyomdai gyorsajtó vasúti járattal és 2 feladó hengerrel.

Pestli könyvnyomda-részvény-társaság (U. Hold-utca 7)

KOBLINGER GYULA

Fotokemigráfiai Műintézete

BUDAPESTEN

VII, Csengery-utca 22. sz.

Készít

KLISÉKET

művek, folyóiratok, árjegyzékek, hirdetések részére. Tervek fotolitográfiailag sokszorosíthatnak. ♣♣♣♣♣♣♣♣

TELEFON 14—61.

Alapítottott 1892.

Könyv- és könyomdai
festékgyár.

Wüste F.

Iroda és raktár:

BUDAPEST

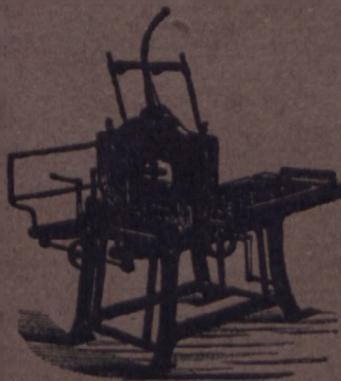
VI, Gyár-utca 62. sz.

Gyárt: könyv- és könyomdák részére való fekete és színes, valamint réznyomáshoz szükséges mindennemű és színű festékeket.

Hangeranyag- és kence-gyár.

„Krause“ emeltyűs könyomó-kézisajtó.

Saját szerkesztésű legújabb sajtónk, egészen vasból, ruganyos nyomással és a tallga visszamenetelét könnyítő szerkezettel.

Szállítási díjtól és vámtól mentesen Ausztria bármelyik vasúti állomására.

Ha a megrendelésben a földőkeret kikötése nincs világosan kikötve: a nélkül szállítjuk a sajtókat.

A sajtó távirati megjelölése		No	A tallga		A sajtó ára	
földőkerettel	földőkeret nélkül		szélessége a kö számára	hosszúsága	földőkerettel	földőkeret nélkül
			cm	cm	korona	korona
Mariage	Marialite	MN	45	55	700—	735—
Magdalena	Magazijn	MP	55	65	795—	850—
Magdolum	Magenader	MPa	55	70	815—	870—
Maximilian	Maximianus	MQ	60	80	905—	955—
Moriche	Moriolis	MR	65	90	950—	1010—
Methusalem	Metileno	MS	75	95	1100—	1160—
Methule	Metrisch	MSa	75	100	1110—	1170—
Melchior	Meldois	MT	80	100	1145—	1210—
Melchiades	Meldung	MTa	80	110	1165—	1230—
Mumie	Mulvio	MU	85	125	1250—	1315—
Mummerei	Mummolus	MV	95	140	1370—	1435—
Myscole	Myself	MX	110	150	1670—	1750—

Az árakban befoglalatik a kerékvédő ára is.

Bővebb fölvilágosítást ad: KAUFMANN GYULA, Budapest VII, Kertész-utca 37.

KARL KRAUSE, LEIPZIG.

Bélyegző-metszés.
Mechanikai műhely.
Galvanoplasztika.

Ólomzár-gyártás.
Tömöntöde.
Rézlénia-gyártás.

Első magy. betűöntöde

☐ részvény-társaság ☐

Budapest VI, Dessewffy-utca 32. sz.

Telefonszám 23—70.

Dús raktárt tart folytonosan magyar, német,
tót, horvát, szerb, román és bolgár ékezetű

könyv- és címbetűkből,

körzetekből, rézléniákból és kizárásokból,
továbbá a legkülönbélebb ékítményekből és
egyéb nyomdai felszerelvényekből. Egész
nyomdai berendezések jutányos árban és

☐ gyorsan fogantatosítatnak. ☐

ÜNDONSÁG!

ÜNDONSÁG!

Egyetemes tabella-alapzat

Észtel és Bendtner szabadalma.

